wéi méiglech relativ fiabel Resultater ze publizéieren. Och dësen zentrale Büro kritt eng Base légale. Et war bis dato eng Traditioun, dass d'Regierung e Büro agesat huet, fir d'Wahlresultater zentral ze sammelen an da schnellstens déi informell Resultater un d'Vollek an un d'Medië weiderzeginn. Mir kruten hei iwwer Jore gutt Erfahrungswäerter, an dës nei Base légale wäert dem Büro an Zukunft ee gudden an effikasse Fonctionnement garantéieren an esou den Zougank zu den Donnéeën erliichteren.

Eng weider Neierung ass, dass d'Gemengen hir Wielerlëschte kënnen, nieft der Parbeierform, och op informatesche Fichiere féieren. D'Gestioun an de Suivi kënnen also, dat ass nei, op Pabeier an och um Computer gemaach ginn. Am Gesetz steet awer och, dass während de Kontrollphasë vun de Wielerlëschten dës Lëschte mussen de Bierger virgeluecht ginn, fir dass se Ableck kënne kréien. Dës Inspektioun kann awer nëmmen op Pabeierform geschéien.

Dann e lescht Element, e siwent, dat ass jo dann dat vun der Notzung vun de Wielerlëschten, wat jo ugeschwat ginn ass, fir Abusen ze vermeiden. An deem Kontext wëll ech dann och eng Circulaire, wéi de Gilles Roth dat gefrot huet, un d'Gemenge maachen, fir dass hei dann och effektiv keen Abus gemaach gëtt.

Schliesslech féiert dëst Gesetz nach net, géif ech soen, den elektronesche Vote an. Et gëtt de Moment nach kee performante System, dat den Usprëch vun de Spezifissitéite vun eisem Wahlsystem, notamment dem Panachage, gerecht gëtt. Et soll ee sech iwwerleeën, ob een net soll en Aarbechtsgrupp an d'Liewe ruffen, dee sech mat dëser Problematik beschäftegt an deen d'Evolutioun vum elektronesche Vote am Ausland am A behält. Sollt emol en zouverlässege sécuriséierte Logiciel kommen, wäert ech mech derfir asetzen, dass an Zukunft an de Wahllokaler, an engem sécuriséierte Kader, kann elektronesch gewielt ginn.

Dat kéint esou fonctionnéieren, dass de Wieler da mat enger Wielerkaart, Stil LuxTrust, an de Wahlbüro kënnt. Hie stécht déi an e Wahlautomat, esou wéi e Bancomat, an deem Stil, an da kann hie wielen. Ech mengen, dat géif vill Problemer léisen, notamment och dee Problem, deen de Ben Fayot opgeworf huet, vun der Participatioun vun eisen Auslänner oder, besser gesot, de Lëtzebuerger, déi am Ausland wunnen, un de Lëtzebuerger Wahlen. Wa mer eng Kéier esou en elektronesche Vote hätten, gëtt et do vläicht Méiglechkeeten.

Ech wëll hei och an Erënnerung bréngen, dass vum 1. Januar 2011 un eng Carte d'identité électronique ageféiert gëtt. Déi gëtt och méiglech fir d'Auslänner oder fir déi Lëtzebuerger, déi am Ausland wunnen. Dat ass och e ganz neie Moment, an ech ka mer virstellen, dass, wa mer déi Diskussiounen iwwert den elektronesche Vote wäerte féieren, dann och muss gekuckt ginn, wat de Vote par correspondance ënnert där heiteger Form nach wäert ass oder net méi wäert ass.

Wat ech weess, dat ass, dass et beim Ale bleift, wat dat aktiivt Wahlrecht ugeet fir 16 Joer al Bierger. Dat ass eng Proposition de loi vum Här Berger, fir den Alter op 16 Joer erofzesetzen, fir dat aktiivt Wahlrecht ze ginn. Hien huet dat fakultativ proposéiert. Ech wëll emol net op de Fong agoen, mä eleng dëse fakultativen Aspekt schéngt mer scho problematesch, well am Fong geholl eist Wahlrecht jo en obligatoresche Charakter huet. D'Wielen ass net nëmmen e Recht, d'Wielen ass och eng Fonctioun. Wann et eng Fonctioun ass, da kann een et net à la carte maachen. Duerfir géif ech mengen, déi Diskussioun sollte mer féieren an deenen nächste Méint, awer elo, wéi et elo do um Dësch läit, schéngt et mer kaum ëmzesetzen.

Une voix.- Här President!

(Coups de cloche de la Présidence et interruption)

M. le Président.- Den Här Berger stellt eng Fro, Här Minister.

M. Jean-Marie Halsdorf, *Ministre de l'Intérieur et de l'Aménagement du Territoire.*- Jo.

M. Eugène Berger *(DP).*- Här President, ech wollt just dem Minister soen, datt mer dat fakultatiivt Wahlrecht jo och schonn zum Deel hunn, wann ech elo un déi Leit denken iwwer 75 Joer. Dat heescht, datt dat also net misst eng oniwwerwindbar Hürd sinn.

M. Jean-Marie Halsdorf, *Ministre de l'Intérieur et de l'Aménagement du Territoire.*- Ech widderhuele mech: Déi Diskussioune wäerte mer an deenen nächste Méint féieren, an da gesi mer, aweifern mer kënnen um Fong dat doten aféieren oder net aféieren.

Ech wollt nach e lescht Wuert soen iwwert den Esprit vun deem ganze Gesetz a vun deem, wat op eis zoukënnt. Mir hunn elo e Gesetz iwwert d'duebel Nationalitéit gestëmmt. Bei dësem Gesetz sollt een, wéi dat a ville Beräicher gemaach gëtt, notamment am Aménagement du Territoire, e Monitoring maachen a kucken, wat dat Gesetz vun der duebeler Nationalitéit bréngt, wéi vill Bierger heivu profitéieren, an doraus kann een da vläicht mat aneren Aen déif gräifend Revisiounen hei an eisem Land an d'A faassen.

Dat, wat de Jempy Klein gesot huet, d'Gläichgewiicht Lëtzebuerger-Auslänner, ass eppes ganz Fragiles. Et däerf net sinn, dass de Protektionismus iwwerhandkritt. Dat schéngt mer kloer ze sinn. Mä et däerf awer och net esou sinn, dass een - wéi géif ee soen? - oniwwerluecht ze vill grouss Schrëtt mécht. Duerfir sinn ech och éischter een, dee mengt, et soll ee Schratt fir Schratt opmaachen.

Et sollt een also lues awer sécher eise System de Gegebenheeten upassen, fir dass een eben d'Gefill kritt, dass Lëtzebuerg e kohärent Wahlgesetz an e kohärente Wahlsystem behält.

Dat gesot, géif ech Merci soe fir Är Opmierksamkeet.

Plusieurs voix.- Très bien!

M. le Président.- Merci, Här Minister. Mir kommen dann zur Ofstëmmung iwwert de Projet de loi 5859. Den Text steet am Document parlementaire ënner 5859°.

Vote sur l'ensemble du projet de loi et dispense du second vote constitutionnel

De Projet de loi 5859 ass ugeholl mat 53 Jo-Stëmmen, géint 7 Nee-Stëmmen.

Ont voté oui: Mmes Sylvie Andrich-Duval, Nancy Arendt, M. Lucien Clement, Mmes Christine Doerner, Marie-Josée Frank, Marie-Thérèse Gantenbein-Koullen, MM. Marcel Glesener, Norbert Haupert (par M. Marco Schank), Mme Françoise Hetto-Gaasch, MM. Ali Kaes, Paul-Henri Meyers, Laurent Mosar, Marcel Oberweis, Gilles Roth, Patrick Santer, Marcel Sauber (par Mme Sylvie Andrich-Duval), Jean-Paul Schaaf, Marco Schank, Marc Spautz, Mme Martine Stein-Mergen, MM. Fred Sunnen, Lucien Thiel, Lucien Weiler (par Mme Martine Stein-Mergen) et Michel Wolter;

MM. Marc Angel, Alex Bodry, John Castegnaro, Mme Claudia Dall'Agnol, M. Fernand Diederich, Mme Lydie Err (par Mme Claudia Dall'Agnol), MM. Ben Fayot, Jean-Pierre Klein, Mme Lydia Mutsch, MM. Roger Negri, Jos Scheuer, Romain Schneider, Roland Schreiner et Mme Vera Spautz;

MM. Eugène Berger, Xavier Bettel, Mme Anne Brasseur, M. Fernand Etgen, Mme Colette Flesch, MM. Charles Goerens, Paul Helminger, Alexandre Krieps, Claude Meisch (par M. Xavier Bettel) et Carlo Wagner;

MM. Gast Gibéryen, Jacques-Yves Henckes, Jean-Pierre Koepp et Robert Mehlen;

M. Aly Jaerling.

Ont voté non: MM. Claude Adam, François Bausch, Félix Braz, Camille Gira, Jean Huss, Henri Kox et Mme Viviane Loschetter.

Gëtt d'Chamber d'Dispens vum zweete Vote constitutionnel?

(Assentiment)

Dann ass et esou décidéiert.

Retrait du rôle des affaires de la Chambre des Députés de la proposition de loi N°5575

Nom Vote vum Projet de loi 5859 wëll ech d'Madame Lydie Err an den Här Ben Fayot froen, ob se domat averstane sinn, datt hir Proposition de loi 5575 als evakuéiert betruecht ass?

(Assentiment)

Retrait du rôle des affaires de la Chambre des Députés de la proposition de loi N°5669

Déiselwecht Fro geet dann och un d'Madame Brasseur. Madame Brasseur, sidd Der och averstanen, datt Är Propositioun als evakuéiert betruecht ass?

(Assentiment)

Da soen ech Merci.

Dir Dammen an Dir Hären, mir sinn elo um Schluss vun der Sitzung ukomm. Muer de Moie kënnt d'Chamber um 9 Auer nees zesummen.

D'Sitzung ass opgehuewen.

(Fin de la séance publique à 16.55 heures)

Jeudi, 18 décembre 2008

SÉANCE 22

Présidence: M. Lucien Weiler, Président
M. Laurent Mosar, Vice-Président

Sommaire

1. 5584 - Projet de loi relatif aux soins palliatifs, à la directive anticipée et à l'accompagnement en fin de vie et modifiant:

1. le Code de la Sécurité sociale;
2. la loi modifiée du 16 avril 1979 fixant le statut général des fonctionnaires de l'État;
3. la loi modifiée du 24 décembre 1985 fixant le statut général des fonctionnaires communaux;
4. le Code du Travail

- *Rapport complémentaire de la Commission de la Santé et de la Sécurité sociale: Mme Lydia Mutsch*
- *Discussion générale: M. Paul-Henri Meyers, M. Carlo Wagner, Mme Lydie Err, M. Jean Huss, M. Gast Gibéryen, M. Aly Jaerling, Mme Marie-Josée Frank, Mme Colette Flesch, M. Jean-Paul Schaaf (déposant une motion), M. Mars Di Bartolomeo, Ministre de la Santé et de la Sécurité sociale, Mme Marie-Josée Jacobs, Ministre de la Famille et de l'Intégration*
- *Vote sur l'ensemble du projet de loi et dispense du second vote constitutionnel*
- *Motion 1 (adoptée)*

2. 4909 - Proposition de loi sur l'euthanasie et l'assistance au suicide

- *Rapport complémentaire de la Commission de la Santé et de la Sécurité sociale: Mme Lydie Err (déposant une motion et deux résolutions)*
- *Discussion générale: Mme Martine Stein-Mergen, M. Carlo Wagner, M. Alex Bodry, M. Jean Huss*

Au banc du Gouvernement se trouvent: M. Jean Asselborn, Vice-Premier Ministre; M. Fernand Boden, Mme Marie-Josée Jacobs, MM. François Biltgen et Mars Di Bartolomeo, Ministres; M. Nicolas Schmit, Ministre délégué.

(Début de la séance publique à 9.00 heures)

M. le Président.- Dir Dammen an Dir Hären, d'Sitzung ass op.

Huet d'Regierung der Chamber iergendwellech Matdeelungen ze maachen?

(Négation)

D'Regierung huet näischt matzedeelen.

Dir Dammen an Dir Hären, mir kommen dann direkt zum éischte Punkt vun eisem Ordre du jour vun haut de Moien, dat ass de Projet de loi iwwert d'Palliativmedezin. Et si bis elo ageschriwwen: den Här Meyers, den Här Wagner, d'Madame Err, den Här Gibéryen an d'Madame Frank. D'Wuert huet elo de Rapporteur vun dësem Projet de loi, déi honorabel Madame Lydia Mutsch.

1. 5584 - Projet de loi relatif aux soins palliatifs, à la directive anticipée et à l'accompagnement en fin de vie et modifiant:

1. le Code de la Sécurité sociale;

2. la loi modifiée du 16 avril 1979 fixant le statut général des fonctionnaires de l'État;

3. la loi modifiée du 24 décembre 1985 fixant le statut général des fonctionnaires communaux;

4. le Code du Travail

Rapport complémentaire de la Commission de la Santé et de la Sécurité sociale

Mme Lydia Mutsch *(LSAP), rapportrice.*- Här President, Dir Dammen an Dir Hären, virun zéng Méint, den 19. Februar 2008, hu mir hei an der Chamber de Projet de loi iwwert d'Soins palliatifs an d'Proposition de loi iwwert d'Stierfhëllef diskutéiert a gestëmmt, een a mengen Ae memorabelen Dag an der Parlamentsgeschicht. Dee Schratt ass net manner gewiichteg ginn, nodeems sech erausgestallt huet, dass mer missten déi Texter iwwerschaffen an uneneen upassen. Och d'Evenementer an de leschte Wochen, d'Précipitatioun iwwert d'Ännerung an der Constitutioun, op déi ech hei net wëllt agoen, hunn der Bedeitung vun deenen zwee Texter keen Ofbroch gedoen.

D'Gesondheetskommissioun vun der Chamber ass zënter deem Vote net manner wéi eelefmol op en Neits zesummekomm, fir intensiv u béiden Texter ze schaffen, fir eventuell Incompatibilitéiten tëscht dem Projet de loi iwwert d'Palliativmedezin an der Proposition de loi iwwert d'Stierfhëllef aus dem Wee ze schafen a béid Texter, do wou et néideg war, nach eemol ze iwwerschaffen. Ech mengen, dass dobäi eng ganz gutt Aarbecht geleescht ginn ass.

Ech wëll op dëser Plaz als Rapporteur net nach eemol op d'Detailer vum Projet de loi iwwert d'Soins palliatifs agoen - dat hu mer den 19. Februar schonn ausféierlech ge-

maach -, mä nach eemol e puer Grondprinzipien ënnersträichen.

Am Résumé ass dat generellt Recht op Soins palliatifs ze verstoen als eng aktiv, kontinuéierlech a koordinéiert Behandlung vun der physescher a psychescher Péng vun enger Persoun, déi um Enn vun hirem Liewen ukomm ass. Dës palliativ Behandlung kann entweder an engem Spidol, an engem Heem oder och doheem stattfannen a gëtt vun enger multidisziplinärer Équipe assuréiert.

Dëst Recht op palliativ Behandlung, dat et am Secteur hospitalier scho gëtt, bréngt et mat sech, dass d'Offer an deem Beräich wäert an der Zukunft weider ausgebaut ginn. Zousätzlech verflicht sech de Stat, fir komplementär Formatiounen ze organiséieren.

Ech wëll op dëser Plaz nach eemol betounen, dass et uechtert d'Land an de Spideeler eng ganz Partie Unitéite gëtt, déi haut scho Palliativfleeg ubidden an eng enorm wichteg a gutt Aarbecht leeschten. Zënter 1990 hunn zousätzlech iwwer 600 Infirmieren an Infirmièrë Formatiounen an deem Beräich gemaach.

Duerch dëst Gesetz gëtt d'palliativ Behandlung hei zu Lëtzebuerg also konsequent ausgebaut a kontinuéierlech verbessert, fir se souwuel un d'Besoinë vun de Patienten unzepasse wéi och der Entwécklung an der Medezin an deem bei de Soinë Rechnung ze droen. D'Palliativgesetz gesäit och ausdrécklech vir, dass am Fall, wou keng aner Méiglechkeete méi do sinn, fir de Kranken ze traitéieren a seng Péng ze behandelen, eng palliativ Behandlung kann ënnerholl ginn, souguer, wa se riskéiert, d'Liewe vum betraffene Mënsch ze verkierzen. De Patient muss an deem Fall awer virdrun informéiert ginn a säin Accord ginn.

Dës Dispositioun ass net ze verwiessele mat der Stierfhëllef, well se eben net mat der Intentioun geschitt, fir d'Liewen ze verkierzen an den Doud méi séier erbäizefëieren. D'Intentioun ass vill méi déi, fir d'Péng an d'Leiden esou wäit wéi méiglech ewechzehuelen. De Fait, dass doduerch d'Liewe kéint verkierzt ginn, gëtt deemno als Niewewierkung akzeptéiert an toleréiert, ass awer, wéi scho gesot, net déi initial Absicht dovunner.

Weider gëtt iwwert d'Gesetz de sougenannten Acharnement thérapeutique formell ofgelehnt. Am Text vum Projet de loi geet an deem Zesummenhang Rieds vum Refus de l'obstination déraisonnable. Et dierf net méi sinn, an dat ass och ausdrécklech gutt esou, dass um Enn vum Liewen Traitementer, déi keng wierklech Verbesserung méi brénge kënnen, trotzdeem weidergefouert ginn, zumools wa se riskéieren, sech negativ op déi verbleiwend Liewensqualitéit vum Patient an de leschten Deeg a Wochen auszewierken.

Als Patient soll een iwwer e schréftlecht Dokument, déi sougenannten Directive anticipée, d'Méiglechkeet hunn, fir de Fall, wou een um Liewensenn säi Wëllen net méi kéint ausdrécken, am Virauser ze soen, wéi eng Traitementer ee wëllt a wéi eng net, wéini d'Behandlung soll gestoppt ginn a wéi ee wëllt zousätzlech psychologesch oder spirituell encadréiert ginn.

Dës Directive anticipée ënnerscheet sech och vun den Dispositions de fin de vie, déi an der Proposition de loi iwwert d'Stierfhëllef virgesi sinn. An den Dispositions de fin de vie nämlech kann ee fir de Fall, wou een net méi bei Bewosstsi wier, ganz prezis festschreiwen, ënner wéi enge Konditiounen an a wéi enger Situatioun ee wëllt gehollef kréien, fir sengem Leiden en Enn ze setzen a kënnen ze stierwen.

Zousätzlech gëtt iwwert d'Palliativgesetz e bezuelte Congé d'accompagnement vu fënnef Deeg pro Joer agefouert, fir eng Persoun kënnen ze begleeden, déi um Enn vun hirem Liewe steet.

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, zënter Februar dëst Joer huet d'Santéskommissioun vun der Chamber u béiden Texter, dem Projet de loi iwwert d'Palliativfleeg an der Proposition de loi iwwert d'Stierfhëllef, intensiv weidergeschafft, fir d'Dispositiounen am Detail uneneen unzepassen an eenzel Textpassagë méi kloer ze maachen. Déi meeschten Amendementer betreffen allerdéngs d'Proposition de loi iwwert d'Stierfhëllef.

Ech wäert op dëser Plaz net am Detail dorobber agoen, well se den Haaptthema vun den nofolgenden Diskussioune wäerte sinn a well déi zwee Rapporteuren dat ausféierlech wäerten iwwerhuelen.

Wat de Projet de loi iwwert d'Soins palliatifs ugeet, esou gouf et sechs Amendementer, déi wuel den Inhalt vum Gesetz net wesentlech ofgeännert hunn, mä trotzdeem eng ganz Rei vu wichtege Prezisioune ginn, déi um Terrain bei der Emsetzung onerlässlech sinn.

Éischtens gouf bei der Directive anticipée de Fall berücksichtegt, wou eng Persoun zwar nach kéint hire Wëllen ausdrécken, dëse Wëllen awer selwer net méi nidderschreiwen an ënnerschreiwe kann. Dës Persoun dierf net vun de Bestëmmunge vun dësem Gesetz ausgeschloss ginn.

Mir hunn och wichteg a wäitreechend Terminologien ugepasst. Am Text war nämlech ofwiesselnd Rieds vun «exprimer sa volonté», «exprimer ses souhaits» oder «manifester sa volonté». Dës Formulatiounen hu mer missen openeen ofstëmmen, an d'Kommissioun huet déi lescht Variant, also «manifester sa volonté», gewielt, well se am kloerste seet, wat wierklech gemengt ass.

D'Amendementer 3, 4 a 5 betreffen alleguer de Congé d'accompagnement. Eenzel Numérotatiounen am Gesetz vum 16. Abrëll 1979 iwwert de Statut vum Statsbeamte ginn upasst. An der Tëschenzäit ass nämlech en aneren neie Congé geschaf ginn.

Den Amendement 5 proposéiert méi Kloerheet bei den Termen «personne» a «membre de la famille», déi kënnen de Congé d'accompagnement huelen. D'Kommissioun huet no räiflechem Nodenken de Choix gemaach, fir generell vu Persounen an deem Zesummenhang ze schwätzen. Domadder gëtt och de Krees vun de méigleche Bénéficiairë méi breet gemaach, wat an deene meeschte Fäll onheemlech wichteg ass an zousätzlech der Isolatioun vun de stierwende Persounen entgéintwierkt.

Déi lescht Ännerungen dréinen ëm d'Mise en vigueur vum Gesetz. Do sollen déi normal Délaie gëllen, nämlech den éischten Dag vum Mount no der Publikatioun am Mémorial, an nëmmen den Artikel 10, deen de Code de la Sécurité sociale betrëfft, trëtt de véierte Mount no der Publikatioun a Kraaft.

Här President, Kolleeginnen a Kolleegen, elo e puer Wierder als Deputéierten an net méi virrangeg a menger Eegeschaft als Kommissiounspresidentin a Rapporteur. Bei dësem Gesetz an och bei der Proposition de loi, iwwert déi mer uschléissend schwätzen a befannen, steet fir mech ausdrécklech de Respekt virum eenzelne Mënsch am Mëttelpunkt.

Fir mech geet et virrangeg dorëms, de Respekt virum eenzelne Mënsch a sengem fräie Wëllen ze garantéieren, onofhängeg ob hie seng lescht Deeg, Wochen a Méint doheem, an enger Institutioun oder am Spidol verbréngt, an onofhängeg dovunner, ob dëse Mënsch eng palliativ Hëllef an Usproch hëlt, wat heefeg wäert de Fall sinn, oder am Aklang mat sech selwer Stierfhëllef wëllt kréien, fir sengem Leiden en Enn ze setzen, wat ëmmer d'Exceptioun wäert bleiwen.

Eis ausdrécklech Absicht soll sinn, fir a béide Fäll en adaptéierten a beschtméiglechen Traitement ze kréien. Dëse Respekt virum eenzelne Mënsch a sengem Choix personnel gëllt deemno och dann, wann dee betraffene Mënsch seet: Ech wëll mäi Leiden net méi weider an d'Längt zéien, ech wëll net nëmme méi drop waarden, bis et endlech eriwwer ass, ech wëll de Choix hunn, iwwer mäi Liewen an iwwer mäi Liewensenn ze bestëmmen.

Ech mengen, fir vill Leit ass et scho berouegend ze wëssen, dass et déi Méiglechkeet herno gëtt, och wa se vläicht ni dorop zréckgräifen, wa se selwer am Fall sinn. Et ass och net esou, dass mir hei zu Lëtzebuerg déi Eenzeg sinn, déi deen do Wee aschloen. An der Belsch gouf d'Stierfhëllef dépenaliséiert an an Holland och. Zur gläicher Zäit gouf och an deene Länner d'Palliativfleeg ausgebaut, mat ganz éierbare Resultater fir all déi, déi dorobber zréckgräife wëllen.

Ech wëll net méi wäit virgräifen op de Rapport complémentaire iwwert d'Proposition de loi iwwert d'Stierfhëllef. Just e puer Zuelen elo hei schonn, fir dass se an dës Debatt kënnen afléissen. Bei eise belschen Nopere schwätzt den zweete Rapport vun der Commission de contrôle et d'évaluation iwwert d'Joren 2004 an 2005 vun insgesamt 742 Deklaratiounen iwwer Fäll, wou Stierfhëllef praktizéiert gouf. Dat sinn am Duerchschnëtt 3,6 Fäll op 1.000 vun alle registréierte Stierffäll. Bei 93% vun deene Fäll wier den Doud à brève échéance souwisou agetratt, also och ouni Interventioun oder Hëllefstellung, wat beim beschte Wëllen net op Abusë schléisse léisst.

D'Commission de contrôle et d'évaluation schreift an hire Konklusiounen: «Aucune déclaration n'a mis en évidence de violation des conditions de fond de la loi.» Dat heescht, et goufe weder Mëssbräich offiziell festgestallt nach de prinzipielle Besoin, fir d'Gesetzer ofzeänneren oder nozebesseren. Obwuel et och an der Belsch esou wéi an der Lëtzebuerger Proposition de loi virgesinn ass, just eng Kontroll no der Stierfhëllef ze maachen.

An deem Sënn war an ass et fir de groussen Deel vun de Membere vun der Kommissioun onerlässlech, dass béid Texter, also souwuel de Projet de loi iwwert d'Palliativfleeg wéi och d'Proposition de loi iwwert d'Stierfhëllef, komplementär sinn a bestinn an duerfir mussen zesummen diskutéiert an ofgestëmmt ginn, wéi mir dat haut maachen. Si ginn och an der Populatioun mateneen diskutéiert a kommentéiert. Béid Texter schléisse sech net aus, si ergänze sech.

Ofschléissend wëll ech nach eemol ausdrécklech betounen, dass keen zu enger Handlung gezwonge gëtt, déi hien net wëllt, mä jiddweree soll de Choix hunn. An dëse Choix heescht: Deen, dee wëllt déi beschtméiglech Palliativmedezin a -fleeg kréien, muss se och offréiert kréien. Deen, deen dat net wëllt, soll och d'Méiglechkeet hunn, dat ofzelehnen. Deen, dee wëllt gehollef kréie beim Stierwen a wëllt Hëllef zum Stierwe fir sech an Usproch huelen, soll dat kënnen an dierfe maachen. An deen, deen dat net wëllt, aus wéi enge Grënn och ëmmer, dee brauch dat selbstverständlech net fir sech an Usproch ze huelen, kann awer jiddwerengem, deen et wëllt, dat erméiglechen.

Här President, keen aneren dierf a kann an enger nach esou auswegloser Situatioun fir en anere Mënsch iwwert deem säi Liewensenn décidéieren. Dat muss jiddweree vun eis en pleine conscience mat sech selwer ausmaachen, wann en esou wäit ass. Et ass eise Wonsch, dass dës zwee Gesetzer fir jiddwereen dobäi eng Stäip an eng Hëllefstellung sinn.

Merci.

Plusieurs voix.- Très bien!

M. le Président.- Merci, Madame Rapportrice. D'Wuert huet elo den éischten ageschriwwene Riedner, den honorabelen Här Paul-Henri Meyers.

Discussion générale

M. Paul-Henri Meyers *(CSV)*.- Här President, Dir Dammen an Dir Hären, den 19. Februar 2008 huet d'Chamber eng éischte Kéier iwwer e Gesetzesprojet ofgestëmmt, deen d'palliativ Soinen zu Lëtzebuerg gesetzlech verankert. Den Text vun dem Gesetzesprojet ass eestëmmeg, dat heescht mat 60 Jo-Stëmmen, ugeholl ginn. D'Chamber huet gläichzäiteg d'Dispens vum zweete Vote constitutionnel nom Artikel 59 vun der Verfassung ginn. Haut gëtt deeselwechten Text eng zweete Kéier an der Plénière vun der Chamber diskutéiert an et gëtt iwwer e liicht ofgeännerten Text ofgestëmmt.

Et ass an deem Zesummenhang dobausse bei de Leit, an der Press, awer och hei an der Chamber vun eenzelnen Deputéierten d'Fro gestallt ginn, ob dann de Vote vun deem Text, deen haut ofgestëmmt géif ginn, eng nei éischt Ofstëmmung wär oder ob et deen zweete verfassungsméissege Vote nom Artikel 59 wär.

Eleng déi Tatsaach gëtt mer den Ulass, fir op déi Fro kuerz anzegoen an e puer Iwwerleeungen ze maachen iwwert d'Prozedur, esou wéi se an der Verfassung virgesinn ass.

No der Ofstëmmung vum 19. Februar 2008 ass de Projet, esou wéi den Artikel 59 vun der Verfassung dat virgesäit, un de Statsrot zréckgaangen, dee gemëiss dem Artikel 59 säin Accord muss gi fir d'Dispens vum zweete Vote.

De Statsrot huet de 4. Mäerz 2008 den Accord majoritär refuséiert. Hien huet och dee Vote motivéiert an dat ass och am Document parlementaire publizéiert ginn. D'Chamber hätt no dem Refus vum Statsrot dräi Méint duerno, dat heescht no dem 19. Mee 2008, eng zweete Kéier iwwert deeselwechten Text wéi den 19. Februar kënnen ofstëmmen. D'Chamber huet dat net gemaach. D'Chamber huet au contraire de Gesetzesprojet duerch sechs Amendementer ofgeännert, déi si den 3. Juni 2008 dem Statsrot gescheckt huet, fir aviséiert ze ginn. Zu deenen Ofännerungen huet de Statsrot de 7. Oktober e positiven Avis ofginn.

Den Text, deen haut zur Diskussioun an zur Ofstëmmung kënnt, ass duerch déi Amendementer net méi den Text vum 19. Februar 2008, mä et ass en aneren Text. Och wann en net wesentlech ofgeännert ginn ass, ass et en aneren Text.

Et ass duerfir och keen Zweifel, dass den Text, deen haut an der Chamber zur Ofstëmmung virläit, net méi den Text vum 19. Februar 2008 ass. Duerfir ass och de Vote, deen haut virgeholl gëtt, en neien, constitutionnel virgesinnene Vote. Also, een éischte Vote vun deem Projet. Et kann een also de Vote vum 19. Februar an der Prozedur an där Hisiicht vergiessen.

Ech maachen an deem Zesummenhang ausserdeem dorop opmierksam, dass d'Chamber net nëmmen iwwer Amendementer ofstëmmt, well deen Deel, dee geännert ginn ass, dat ass jo haut an der Plénière den éischte Vote, mä d'Chamber stëmmt net nëmmen iwwer Amendementer of. Den Artikel 65 seet ganz kloer, dass de Vote, deen d'Chamber virhëlt, ëmmer e Vote iwwer e ganze Projet ass. Dat hu mer och an enger kierzlech virgehollener Verfassungsännerung esou an den Artikel 65 ageschriwwen: «La Chambre vote sur l'ensemble de la loi.» Ech mengen, domat wier och déi juristesch Fro, wéi ee Vote dass et da wär, definitiv gekläert.

Zu dem Fong vun dem Gesetz bleift eigentlech wéineg bäizefügen. Ech wëll net op déi Argumenter vum 19. Februar zréckkommen, déi si bekannt an hunn och par rapport zu haut net geännert, op jidde Fall wat meng Partei ugeet.

D'Madame Rapportrice huet déi Grondelementer vun dem Gesetz iwwert d'palliativ Soinen hei kuerz rappeléiert. Ech wëll hir och dofir Merci soen, souwuel fir de schréftlechen Deel wéi fir de mëndlechen Deel, wat d'Palliativgesetz ubelaangt. Dat erlaabt mir och, net méi an d'Detailer vun deem Text brauchen anzegoen.

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, ech wëll awer zum Ofschloss zwou Bemierkunge maachen. Déi eng betrëfft d'Artikelen 2 an 3 vum Gesetz iwwert d'Palliativsoinen. An déi aner Remarque betrëfft dee leschten Artikel iwwert d'Akraaftsetzung vum Gesetz.

Eenzel Persoune ginn net midd, ëmmer erëm d'Moossnamen, déi an den Artikelen 2 an 3 vum Palliativgesetz virgesi sinn, an Zesummenhang ze brénge mam Gesetz oder mat de Moossnamen iwwert d'Euthanasie.

Déi juristesch an ethesch Zilsetzunge vum Gesetz iwwert d'Palliativsoinen, besonnesch d'Moossnamen awer vun den Artikelen 2 an 3 - an dat huet d'Madame Rapportrice och kloer ënnerstrach -, sinn net ze vergläichen an och net an Zesummenhang ze brénge mat de Moossname vum Gesetz iwwert d'Regelung vun der Euthanasie. D'Mesuren iwwert d'Soins palliatifs, och am Fall vun der sougenannter Sédation terminale, kënnen also net gläichgestallt gi mat Mesuren an engem Gesetz iwwert d'Euthanasie, bei deem et net iwwert d'Schmäerzbehandlung geet, mä wou d'Zilsetzung ganz kloer den Doud vun där Persoun ass, déi betraff ass.

Eng zweet Bemierkung betrëfft de leschten Artikel vum Gesetz, dee virgesäit, wéini d'Gesetz iwwert d'Palliativsoinen a Kraaft triede soll. Am Projet de rapport, deen der Kommissioun de 4. Dezember virlouch, war am Artikel 14 nach virgesinn, dass d'Artikelen 9, 11 an 12 den 1. Januar 2009 géifen a Kraaft trieden. Wéinst der Onsécherheet iwwert de Fortgang vun der legislativer Prozedur ass deen Zousaz an deem Artikel gestrach ginn.

D'CSV war mat där Ofännerung net averstanen. Si huet se net approuvéiert. Mir waren a mir bleiwen der Meenung, dass et keng Ursaach a keng Ausried gëtt, fir déi Prozedur nach weider ze verzögeren a fir d'Gesetz net a Kraaft ze setzen.

Une voix.- Très bien!

M. Paul-Henri Meyers *(CSV)*.- Wann de Projet haut gestëmmt gëtt, mat der Dispens vum zweete Vote, wann de Statsrot muer d'accord ass, fir säin Accord ze gi mat där Dispens, menge mir, steet näischt am Wee, dass de Projet, esou wéi d'Prozedur et nach ëmmer virgesäit, bis zum 1. Januar sanktionéiert, promulguéiert a publizéiert ka ginn. D'CSV hofft a wënscht, dass dat de Fall ass. Esou wéi den 19. Februar bréngen ech och haut den Accord vun der CSV zu deem heite Projet.

Plusieurs voix.- Très bien!

M. le Président.- Merci, Här Meyers. D'Wuert huet elo den honorabelen Här Wagner.

M. Carlo Wagner *(DP)*.- Här President, Dir Dammen an Dir Hären, mir diskutéieren an entscheeden haut eng zweete Kéier iwwer zwee Texter, déi sech alle béid mam Liewensenn befaassen. Zwee Texter, déi - an ech widderhuelen et nach eemol - komplementär zuenee sinn. Mir hunn op dëser Plaz am Februar dëses Joers déi zwee

Texter diskutéiert an ofgestëmmt. Mir hunn deenen zwee Gesetzestexter och zougestëmmt. Deem engen, dem Palliativgesetz, unanimement; deem aneren, der Proposition de loi, majoritairement.

Doduerch awer, dass de Statsrot d'Décisioun geholl huet, déi zwee gestëmmte Projete vum zweete Vote constitutionnel net ze entbannen, wollt en d'Chamber derzou bréngen, déi zwee Texter nach eng Kéier ënnert d'Lupp ze huelen a se mateneen an Aklang ze bréngen.

Näischt hätt eis am Prinzip - an den Här Meyers huet schonn drun erënnert - dru gehënnert, dräi Méint méi spéit déiselwecht Gesetzesprojeten nach eng Kéier ze stëmmen. Mä mir hunn eis et net wëllen esou einfach maachen. D'Gesondheetskommissioun huet dann och d'Aarbechten opgeholl an enger ganzer Rei vu Sitzunge vun der Kommissioun. Mir hunn déi zwee Texter amendéiert, fir se besser openeen ofzestëmmen.

Eng ganz Rei vu Punkten, déi vum Conseil d'État opgeworf goufen, hu mer eis gewëssenhaft ugekuckt. Dat mat der Suerg, fir se an Aklang ze brénge mam legislative Kader.

Zum iwwerschaffte Regierungstext iwwert d'Soin-palliatifë si mer eis eens, dass mer e systemateschen Ausbau vun der Palliativfleeg hei zu Lëtzebuerg brauchen. Do besteet beileiwe keen Zweifel.

Viru mëttlerweil bal fënnef Joer - dat war am Februar 2004 - hunn ech deemools als Gesondheetsminister de Gesetzesprojet 5303 iwwert d'Soin-palliatifen, op deen de Projet de loi 5584 vun haut gréisstendeels opbaut, hei déposéiert. Doduerch, dass de Vote vun dësem Gesetzesprojet un dee vun der Proposition de loi Err/Huss gekoppelt gouf an déi zwee Texter hu missen iwwerschafft ginn, ass certes en Délai supplémentaire vu ronn zéng Méint entstanen. Mä déijéineg, déi dat haut kritiséieren, däerfen awer net vergiessen, dass et véier Joer gedauert huet tëschent mengem Dépôt vum Projet de loi 5303 an dem éischte Vote hei an der Chamber vum Regierungstext 5584, dee sech, wéi gesot, net wesentlech vu mengem Projet de loi ënnerscheet huet!

Och wann 90% vun deenen zwee Projet-deloien identesch sinn, esou wëll ech awer just nach eng Kéier un e ganz wesentlechen Ënnerscheed erënneren, an zwar folgenden: War am Text vun der viregter Regierung Rieds vun - an ech zitéieren - «(…) toute personne atteinte d'une maladie ou d'une affection qui, au vu des acquis de la science, est sans espoir de guérison ou de rétablissement (…)», esou steet am Text vun dëser Regierung: «toute personne en phase avancée ou terminale d'une affection grave et incurable»; wat natierlech d'Bénéficiairen, déi e Recht op Palliativfleeg solle kréien, wesentlech aschränkt.

Derbäi kënnt, dass systematesch preziséiert gëtt, dass et sech hei ëm Patienten handelt, déi „en fin de vie" sinn. Ech wëll drun erënneren, dass beispillsweis e Vincent Humbert absolut kee Recht gehat hätt op Palliativfleeg, esou wéi d'Gesetz et elo virgesäit. Dat däerfe mer beileiwen net vergiessen.

De Regierungstext, deen den 19. Februar hei an der Chamber à l'unanimité gestëmmt gouf, ass an der Santéskommissioun punktuell liicht geännert ginn, notamment wat d'Directive anticipée betrëfft. D'Madame Rapportrice huet dat schonn ugedeit.

Op déi eenzel Punkte ginn ech net méi weider an. Dat hu mer am Detail hei am Februar gemaach, wou mer awer och - an ech wëll drun erënneren - d'Wichtegkeet vun der Formatioun ervirgehuewen hunn.

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, ech wëll ofschléissend awer nach der Madame Lydia Mutsch Merci soe fir hiren ausféierleche mëndlechen a schrëftleche Rapport, mä och fir d'Aart a Weis wéi se d'Aarbechten an der Santéskommissioun geleet huet.

Ech soen lech Merci.

Une voix.- Très bien!

M. le Président.- Merci, Här Wagner. Déi nächst ageschriwwe Riednerin ass déi honorabel Madame Lydie Err. Madame Err, Dir hutt d'Wuert.

Mme Lydie Err *(LSAP)*.- Merci, Här President. Zu dësem Projet ass zum Fong scho villes gesot. Vläicht bleiwen no dräi Wierder Explikatioun nach nei Elementer an der Diskussioun vun haut.

Éischtens geet et also ëm eng Prise en charge iwwert d'Assurance sociale vun enger palliativer Fleeg, dat heescht vun enger Schmäerzbekämpfung, déi am Spidol, am konventionéierten Heem oder awer och doheem kann dispenséiert ginn. A wann et dann doheem ass, ëmmer an enker Zesummenaarbecht mam Spidol. Dat ass e Wonsch vu ville Patienten um Liewensenn an en tant que tel sécherlech nëmmen ze begréissen. Dat beweist och, dass d'Palliativmedezin en Acte médical ass wéi en aneren, soss kéint et jo och keng Prise en charge vun de Sozialversécherunge ginn.

D'Formatioun vum Personal op d'Käschte vum Stat steet an dësem Gesetz. Och dat kënnt sécherlech all Patient, deen um Enn vu sengem Liewe steet, zegutt.

Duerno kënnt nach d'Directive anticipée, wouriwwer ee kann diskutéieren. An där soll eng Personne de confiance drastoen; wéi iwwregens och an deem Stierftestament, wat an där anerer Gesetzespropositioun steet. Mä déi heite gëtt contrairement zu där anerer net enregistréiert. Mir mussen also do oppassen, dass d'Leit déi zwee Texter, déi zwee Dokumenter net matenee verwiesselen.

E Congé spécial d'accompagnement vu fënnef Deeg am Joer, fraktionéiert oder à temps partiel, ass eng aner Dispositioun, déi positiv ass, déi sécherlech awer och nach kéint ausgebaut ginn. Mä le meilleur est l'ennemi du bien. Ech mengen, dat heiten ass e gudden Ufank, an d'Chiffere wäerte beweisen, ob en Ausbau vun deem Congé d'accompagnement noutwendeg ass.

Ausser dem Vote iwwert d'Palliativmedezin ass et kloer, dass Palliativstatiounen an d'Palliativmedezin de Moment scho bestinn. Dass d'Urgence also, fir dëst Gesetz a Kraaft ze setzen, net an deem Mooss ginn ass, well eigentlech nëmmen een neit Element dran ass, an zwar dat vun der Directive anticipée, iwwert déi een, wéi ech scho gesot hunn, gedeelter Meenung ka sinn. Wa mer dervun ausginn, dass dat heiten an allen Hypotheesen en Acte médical ass, da brauch een theoretesch dofir kee speziaalt Testament, well an dem Gesetz iwwert d'Organisation hospitalière ganz genau drasteet, dass, wat och ëmmer et vun Diagnos, vun Demande oder vun Actes de soin gëtt, et dem Patient iwwerlooss ass, se ze wëllen oder och net.

D'Regierung ass op dee Wee hei gaangen. D'Chamber huet dat dote gestëmmt. Et ass a sech och kee fundamentale Problem, fir dermat d'accord ze sinn. Et komplizéiert just d'Erklärung no baussen an deem engen an an deem anere Fall. Et ass och just dofir, wou ech et wëll preziséieren.

„Soins palliatifs" ass e Begrëff, dee supposé connu ass. Et ass awer vläicht derwäert fir ze soen, dass et ëmmer drëms geet fir ze soulagéieren, ze accompagnéieren, also Stierfbegleedung ze maachen, e Renoncement op Mesuren, déi d'Liewe géifen artificiel a sënnlos verlängeren, e Refus vun engem Acharnement thérapeutique. An da kënnt fir mech nach eppes ganz Wichteges, wat derzou gehéiert: den Accompagnement net nëmme vum Patient, mä och vu senger Famill, an zwar net nëmme virdrun, mä och nom Doud, fir den Accompagnement du deuil ze maachen.

Et ass eng nei Missioun, déi an e Gesetz afléisst, an ech mengen, dass een déi och en tant que telle nëmme ka begréissen, well mat oder ouni Palliativfleeg oder Stierfhëllef brauchen d'Leit, déi een an d'Stierwe begleeden, Hëllef. Net nëmme fir deen, deen amgaang ass ze stierwen, mä och fir déi Leit ronderëm.

Stierfbegleedung, Palliativmedezin a Stierfhëllef sinn eng Gratwanderung am Kampf géint d'Péng. Mat den Niewewierkunge vu méi engem schnellen Doud wéi ouni Medikatioun géint d'Péng, mä méi lues wéi bei der Stierfhëllef u sech. Dobäi ass gewosst, dass Leiden a Péng perséinlech sinn a weder aschätzbar nach moossbar sinn; an dat ass e Problem.

Eng medezinesch Décisioun ass ëmmer eng, déi op d'intim Convictioun vum Dokter zréckgeet, e bësselche wéi bei engem Riichter. Dat sinn d'Wierder net vu mir, mä dat sinn d'Wierder vun engem belschen Dokter, dem Raymond Mathys, deen an enger Klinik zu Antwerpen/Middelheim mat enger Équipe schafft, déi spezialiséiert ass an der Palliativmedezin an an der Stierfhëllef. Hie seet a klore Wierder, dass déi béid Saachen ëmmer zesumme ginn, komplementär musse sinn, an dass d'Koexistenz vun deenen zwou Méiglechkeeten u sech nach ni eng Léisung ass, mä e Recht op eng Léisung ze negociéieren, am Vertrauensverhältnis zwëschent dem Dokter an dem Patient.

Bei der Stierfbegleedung a Stierfhëllef geet et an deene béide Fäll gläich ëm Empathie, déi net an de Schoule ka geléiert ginn, mä um Terrain muss geübt ginn. Et geet ëmmer - an ech mengen, dass een dat muss ënnersträichen - ëm eleng de Wëlle vum Patient, an net iwwert d'Vue vum Dokter. Et wäert ëmmer dorëms goen, wou d'Limitë vun der Medezin, wou d'Limitë vun der Gedold, wou d'Limitë vun der Péngresistenz vum eenzelne Patient sinn. A béide Fäll ass ëmmer de Wëlle vum Patient an deem seng fräi Wiel am Mëttelpunkt.

Duerfir gëtt et elo zwee Testamenter an, Här Minister, ech denken, dass et och eleng dofir schonn néideg ass, wann déi Gesetzer hei gestëmmt sinn an a Kraaft getruede sinn, fir eng Informatioun ze maachen, fir dass ënnert de Leit dobausse kloer ass, wat dat eent ass, wat dat anert ass, firwat dat eent muss enregistréiert ginn, wéi et muss enregistréiert ginn, wat den Inhalt a wat d'Konsequenze sinn. Duerfir kënnt och herno eng Resolutioun an deem Sënn op den Dësch, mat aneren, déi mer och schonn an der Kommissioun haten.

Duerfir, och well déi zwou Saachen, wéi gesot, ëmmer zesummegehéieren, kann et net sinn, dass bei der Stierfhëllef de Filtre palliatif kéint imposéiert ginn. Firwat? Well éischtens dat géint d'Gesetz wier iwwert d'Organisation hospitalière, an zweetens well et méiglecherweis e Wee wier fir d'Gesetz iwwert d'Stierfhëllef auszeblenden, doduerjer, dass een e Patient duerch Sédation terminale an en Zoustand versetze kéint, wou en net méi à même wier, säi klore Wëlle fir méi eng rapid Stierfhëllef auszedrécken.

Duerfir opgepasst!

Ënnert dëse Konditioune wëll ech den Accord vun eiser Fraktioun zu dësem Projet bréngen, wéi dat och am Februar zu dësem Text hei de Fall war.

M. le Président.- Merci, Madame Err. Den nächste Riedner ass den honorabelen Här Huss.

M. Jean Huss *(DÉI GRÉNG)*.- Här President, Dir Dammen an Dir Hären, am Numm vun der grénger Fraktioun wëll ech mech haut nëmmen nach kuerz äusseren zum Gesetz iwwert d'Soins palliatifs.

Och wann dat Gesetz an eisen Aen net op alle Punkte komplett eise Virstellungen entsprécht, esou wäerte mer trotzdeem haut kloer derfir stëmmen, fir der Palliativmedezin, de Soins palliatifs, déi sech um Terrain an an de Spideeler an de leschte Jore virun allem schrëttweis entwéckelt huet, elo dann och endlech dee gesetzleche Kader ze ginn.

Als Gréng si mer noweisbar schonn zënter Laangem fir d'Förderung vun de Soins palliatifs agetratt; Palliativmedezin als sënnvoll Alternativ zum Acharnement thérapeutique. Palliativmedezin a -soinen awer och um Liewensenn als ee méigleche Wee, fir méiglechst ouni Péng an encadréiert aus dem Liewen ze scheeden.

Wann een op dëser Plaz hei just ee ganz kuerze Bléck no hanne gehäit an d'Geschicht, da stelle mer fest, datt Enn vun den 80er Joren, am Joer 88/89 den Escher Dokter Henri Clees d'Association pour le droit de mourir dans la dignité gegrënnt hat, mam Zil vun der Schmäerzbekämpfung a vun der Dépenalisatioun vun der Euthanasie, an e gutt Joer méi spéit huet dunn en aneren Dokter, den Dokter Bernard Thill, mat aneren zesummen Omega 90 an d'Liewe geruff, mam Haaptzil, d'Palliativmedezin an d'Soins palliatifs ze förderen.

1988/'89/'90, dat ginn elo ëmmerhi ronn 20 Joer. D'CSV hat - esou léisst sech noliesen - och am Joer 1989 d'Förderung vun de Soins palliatifs an hire Wahlprogramm gesat. Si war awer zënterhier onënnerbrach als stäerkste Partei an der Regierung an trotzdeem huet et also ëmmerhi ronn 20 Joer gedauert, bis dann elo endlech e gesetzleche Kader geschaf gëtt.

Dir Dammen an Dir Hären, als Gréng si mir an de Froe ronderëm d'Stierwe wéi gesot och scho relativ fréi aktiv ginn, nämlech 1994, wéi ech déi deemoleg CSV/LSAP-Regierung dozou interpelléiert hat. Meng Interpellatioun, déi dunn eréischt zwee Joer méi spéit, nämlech 1996 ugeholl gi war an du vu mir hei virgedroe ginn ass, hat als Haaptthema, ech zitéieren aus menger Ried vun 1996: „d'Recht op e mënschewierdegt Stierwen", an an deem Kontext der deemoleger Regierung hir Intentiounen a Saache Förderung vun der Palliativmedezin, juristesch Unerkennung vun engem sougenannte biologeschen Testament - esou wéi dat deemools nach geheescht huet - an der eventueller Léisung vun där reell existéierender Problematik vun der Euthanasie oder Stierfhëllef.

Scho virun dëser éischter Chambersdebatt waren an der Öffentlechkeet esou munch Debatten iwwer Konferenzowender, iwwer Podiumsgespréicher an de Medië gelaf. De Comité national d'éthique hat mat sengen Aarbechten ugefaangen an am Uschloss un dës 1996er Interpellatioun, déi ech gemaach hat, ass du jo och hei an der Chamber eng sougenannten Ethikskommissioun aberuff ginn, fir e Rapport iwwer Acharnement thérapeutique, Soins palliatifs an Euthanasie ze schreiwen.

Dir Dammen an Dir Hären, ech hunn dëse kuerzen historesche Réckbléck bewosst hei gemaach, fir ze verdäitlechen, zënter wéi ville Jore schonn dobaussen an hei an der Chamber d'Problematik vun engem méiglechst gudden, engem méiglechst schmäerzfräien a würdege Stierwen diskutéiert gouf. Dat waren 20 Joer! Et soll also wann ech gelift kee méi behaapten, déi haut hei virleiend Gesetzer wieren net laang genuch diskutéiert ginn.

Dir Dammen an Dir Hären, aus dem Intitulé vu menger Interpellatioun vun 1996 ass däitlech ginn, datt mir Gréng - a mir haten dat schonn an eisem Wahlprogramm vun 1994 betount - déi haut virleiend Gesetzer vu Soins palliatifs a Stierfhëllef als e Ganzt géife betruechten. Ech zitéieren aus menger Ried vun 1996, wou ech gesot hat, „datt mer eis souwuel fir de massiven Ausbau vun der Palliativmedezin a vu Schmäerztherapië géifen ausschwätzen, wéi och fir d'Recht vu jiddwer Mënsch, iwwert d'Konditioune vu sengem Stierwe selwer kënnen ze décidéieren. Dat heescht also fir eng Entkriminaliséierung oder Dépenaliséierung vun der fräiwëlleger Euthanasie." Enn vum Zitat.

Als Gréng si mir bis haut dëser Linn trei bliwwen. Den Ausbau vun der Palliativmedezin a vun de Soins palliatifs ass fir eis eng Selbstverständlechkeet, a mir wäerte selbstverständlech och weiderhin déi noutwendeg finanziell Kreditter dofir stëmmen. Mä dat gesot, musse mer allerdéngs soen, datt et an eisen An näischt op dëser Welt gëtt, wat perfekt ass, an et muss dofir och ëmmer méiglech bleiwen, och u sech positiv Saachen nach kënnen ze hannerfroen oder se kritesch ze beliichten.

Et gëtt also mat dësem Palliativgesetz en Droit d'accès aux soins palliatifs agefouert. Dat ass dann natierlech ganz positiv, wann et effektiv genuch Palliativbetter a -spideeler an zueleméisseg wéi qualitativ gutt Offere fir d'Betreiung doheem gëtt. Här Minister, et wier vläicht sënnvoll, wann Dir eis hei, an och dem Public dobaussen, haut nach eng Kéier géift soen, wou mer do stinn am Moment. Hu mer genuch Better a Palliativstatiounen? Hu mer genuch Servicer dobaussen, déi fonctionnéieren? A wéi ass d'Qualitéit dervun? Wéi wäit si mer haut mat den néidegen Ausbildungs- a Weiderbildungsprogrammer, net nëmme fir d'Fleegepersonal, mä och fir d'Dokteren? Ech wier frou, wann Dir de Leit dobausse kéint kloer Äntwerten dorobber ginn.

All deenen Dokteren an och de Responsabele vun de Soinen, déi sech als Pionéier fir d'Palliativmedezin staarkgemaach hunn, gehéiert selbstverständlech eise Respekt, well se scho fréizäiteg op d'Sënnlosegkeet vum Acharnement thérapeutique opmierksam gemaach haten an an Oppositioun do derzou op d'Noutwendegkeet vu Schmäerztherapien an enger gudder Begleedung um Enn vum Liewen insistéiert haten. Vill Respekt also fir all dës Beméiungen!

Als Gréng géife mer eis allerdéngs heiansdo wënschen, datt Eenzelner vun hinne méi eng grouss Ouverture d'esprit géife weisen, fir och dem Wonsch vu Mënschen nozekommen, déi fir sech een anere Wee zum Stierwe wënschen, nämlech eng méi schnell, aktiv Stierfhëllef. Mä doriwwer wäerte mer jo herno bei der Proposition de loi iwwert d'Stierfhëllef kënne schwätzen. Fir eis Gréng sinn d'Soins palliatifs an déi aktiv Stierfhëllef, wéi gesot, complémentaire. Mir gesinn, ähnlech wéi zum Beispill d'Fédération flamande des soins palliatifs dat schonn 2003 gesot huet, d'Euthanasie als ee méigleche Bestanddeel vun de Soins palliatifs.

Dir Dammen an Dir Hären, well ech dovun ausginn, datt den Här Gesondheetsminister eis a senger Interventioun déi finanziell Froen an Aspekter vun dësem Projet nach eng Kéier wäert duerleeën, wëll ech heirop net méi laang agoen. Mir stinn, wéi gesot, derhannert fir déi néideg budgetär Dépensëposte mat ze stëmmen, fir datt mer wierklech e flächendeckende Réseau vu Soins palliatifs am ganze Land kënnen opbauen.

E lescht kuerzt Wuert just zu engem besonneschen Aspekt am Kontext vun der Pallia-

tivmedezin, nämlech dem Aspekt vun der sougenannter Sédation terminale, ganz um Schluss vum Liewen a vun der palliativer Betreiung. Dësen Aspekt werft nämlech an eisen An zum Deel ähnlech ethesch Froen op, wéi dat bei der aktiver Stierfhëllef de Fall ass, zum Beispill wat d'Fro vu méiglechen Abusen ubelaangt. Mä well ech dorobber herno beim zweete Projet wëll zréckkommen, wéilt ech elo hei zum Schluss kommen.

Am Résumé also: Soins palliatifs sinn absolut néideg. D'Palliativmedezin ka ganz villes, si kann awer leider net alles. Jo zum massiven Ausbau vun esou Servicer, mä Jo och zum Respekt vum Wëlle vu jiddwer Mënsch, fir selwer iwwer säi leschte Wee kënne matzebestëmmen.

Merci.

M. le Président.- Merci, Här Huss. Nächste Riedner ass den honorabelen Här Gibéryen.

M. Gast Gibéryen *(ADR)*.- Merci, Här President. Léif Kolleeginnen a Kolleegen, fir d'éischt e Merci un d'Kolleegin Lydia Mutsch fir hire Rapport, souwuel dee schréftleche wéi dee mëndlechen, deen a voller Objektivitéit hei gemaach ginn ass.

Den 19. Februar dëst Joer huet d'Chamber hei eestëmmeg d'Palliativgesetz gestëmmt. All Parteien hu sech zënter Jore fir d'Palliativmedezin ausgeschwat an haten dat och an hire Wahlprogrammer verankert. Et war duerfir och nëmmen normal, datt dat Gesetz hei eestëmmeg iwwert d'Bühn gaangen ass.

Deemools an der Debatt hu mer als ADR drop higewisen, datt een net kéint gläichzäiteg zwee Gesetzer stëmmen, wëssend, datt se an enger Rei vu Punkte kontradiktoresch waren. Dat war heibannen, mengen ech, queesch duerch d'Reie gewosst, a mir hunn alleguer am Fong heibannen esou gesot, gemaach, gehofft a geduecht, datt de Statsrot dat géif regelen, andeem datt hien d'Palliativgesetz géif vum zweete Vote entbannen an d'Euthanasiegesetz net.

De Statsrot huet awer do all deenen, déi dat geduecht hunn, e Strëch duerch d'Rechnung gemaach an huet am Fong gesot, ma ech entbanne keent vun deenen zwee Gesetzer vum zweete Vote. Hien huet d'Parlament domadder erëm viru seng Responsabilitéit gestallt, wat jo dann och an deene leschte Wochen a Méint d'Parlament gemaach huet, andeems et also déi zwee Gesetzer amendéiert huet an haut hei nei zur Diskussioun an zur Ofstëmmung bréngt, wat da fir déi zwee Gesetzer, wéi dat och schonn hei gesot ginn ass, en éischte Vote constitutionnel wäert ginn.

D'Palliativgesetz ass, wéi gesot, eestëmmeg hei gestëmmt ginn. Et ass e wichtegt Gesetz. Et ass e Gesetz, wat mer alleguer wëllen. Et ass e Gesetz, wat eng Stierfbegleedung mécht fir déi betraffe Persoun. Et ass awer och eng Stierfbegleedung, géif ech soen, fir d'Ëmfeld vun där Persoun, d'Famill an d'Frënn, déi zesummen am Fong dee Wee ginn. Duerfir ass et och wichteg, datt mer de Congé d'accompagnement heiduerch aféieren, wou ee kann driwwer diskutéieren, ob dat elo duergeet oder net duergeet.

Mä wéi bei all deene Gesetzer wäerte mer Erfahrunge sammelen, a wa mer no enger gewëssener Zäit gesinn, datt et net duergeet, wat menger Meenung no wäert de Fall sinn, da wäerte mer och à même sinn, fir de Congé d'accompagnement zu engem gewëssenen Zäitpunkt auszebauen.

D'Zil ass et, fir de Leit an hirer Stierfbegleedung, wa méiglech, eng schmäerzfräi, eng mënschewierdeg Stierfbegleedung ze ginn, och wann deen Traitement als Konsequenz eng Verkierzung vum Liewe mat sech zitt.

E weidere wichtege Punkt an dësem Gesetz - an ech brauch deen net méi am Detail ze behandelen, well mer dat, wéi gesot, schonn den 19. Februar gemaach hunn, an d'Rapportrice dat de Moien nach eng Kéier gemaach huet - ass awer e wichtege Punkt fir d'Dokteren, nämlech d'Dépenalisatioun, déi ëmmer vun hinne verlaangt ginn ass an déi och elo mat dësem Gesetz realiséiert gëtt. D'Dokteren hunn am Fong ëmmer gesot, wa mir d'Dépenalisatioun kréien, da gi mir am Prinzip mat der Palliativmedezin eens, a mir kënnen all Mënsch do e mënschewierdegt Liewensenn garantéieren. D'Meenungen, dat wësse mer, déi ginn do auserneen, an dat wäerte mer haut och net an dësem Débat geännert kréien. Wichteg ass awer, datt mer dee Schratt haut hei maachen.

D'Palliativmedezin ass awer och en deiert Gesetz. Et ass e Gesetz, wat, wa mer et wierklech wëlle voll spille loossen, vill wäert kaschten. Mä ech mengen et éiert awer eng Gesellschaft, wa se bereet ass, Geld ze investéieren, fir all Mënsch e mënschewierdegt Liewensenn ze garantéieren. Jiddweree vun eis gëtt och vläicht eng Kéier dovunner betraff an, wéi gesot, et éiert eng Gesellschaft, wa mer eis Prioritéit dohinner setzen, fir datt e Mënsch och e mënschewierdegt Liewensenn kritt. De Präis däerf da keng Roll spillen, et ass eng Saach vu gesellschaftleche Prioritéiten.

Mir mussen duerfir an d'Palliativmedezin investéieren. Mir musse flächendeckend investéieren an d'Infrastrukturen, a Spideeler, Fleegeheimer, CIPAen, och doheem, fir datt d'Leit iwwerall Palliativmedezin do ugebuede kréien, wou se se gären hätten. Mir sinn och forcéiert, géif ech soen, doranner ze investéieren, well mer jo dem Eenzelnen duerch dëst Gesetz e Recht op Palliativmedezin ginn. A wa mer dem Eenzelnen e Recht op Palliativmedezin ginn, da si mer och als Stat an als Gesellschaft verflicht, fir dat Recht kënnen ze erfëllen, andeem datt mer déi Infrastrukturen zur Verfügung stellen.

Infrastrukture sinn een Deel vun der Investitioun. Ee genausou wichtegen Deel vun enger Investitioun ass d'Personal. Souwuel bei den Doktere wéi beim paramedezinesche Personal, déi déi ganz Betreiung, déi ganz Begleedung musse maachen, musse mer bereet sinn, deene Leit déi néideg Formatioun ze ginn, fir datt si déi Aarbecht kënnen optimal realiséieren.

Ech géif bei dëser Geleeënheet wëlle Merci soen, datt mer Leit, Dokteren, Medeziner, paramedezinescht Personal an och fräiwëlleg Leit hunn, déi dat bénévole maachen, déi am Fong Pionéieraarbecht an deene leschte Joren hei am Land geleescht hunn a verschiddene Spideeler, wou se Palliativstatiounen opgebaut hunn. Ech mengen, et soll een deene Leit haut Merci soen an et soll ee vläicht och dëse Leit dee Mérite zoukomme loossen, well d'Politik, wa mer éierlech sinn, huet dat spéit realiséiert.

Mir hu ganz laang als Parteien an eise Wahlprogrammer an Debatten heibannen et verlaangt, mä mir hunn et am Prinzip awer ni gesetzlech geregelt. Duerfir muss een am Fong deene Leit Respekt an Unerkennung zoukomme loossen, déi do Pionéieraarbecht iwwer Jore geleescht hunn an eis am Fong de Wee gewisen hunn, dee mer dann haut hei iwwert d'Gesetz regelen.

Wa mer vläicht virun zéng oder 15 Joer oder 20 Joer, wéi déi Diskussiounen ugaange sinn, deemools déi Wäitsiicht gehat hätten a mer hätten d'Palliativmedezin du schonn iwwer Gesetz agefouert an zu honnert Prozent am Land realiséiert an offréiert, dann hätte mer vläicht aner Diskussiounen haut net kritt an dëser Zäit, déi mer elo kritt hunn, wa mer nëmmen zur Zäit investéiert hätten an d'Palliativmedezin. Mir kënnen also och zu engem gewëssenen Deel selwer e Mea culpa iwwert déi Situatioun maachen, an déi mer eis selwer an deene leschte Méint a Joren eragefouert hunn.

Dat gesot, Här President, sinn ech frou, datt mer haut hei dëst Gesetz dann elo endlech, quitte datt et erëm en éischte Vote ass, zur Ofstëmmung kréien. Mir hoffe vu ganzem Häerzen, datt dat Gesetz hei déi Wierkung an deen Erfolleg kritt an et zum 1. Januar kann a Kraaft trieden. Mir sinn iwwerzeegt, datt, wa mer dat Gesetz hei wierklech esou applizéieren, wéi et kann applizéiert ginn, da géif vun deem zweete Gesetz, wat haut de Moien och zur Diskussioun kënnt, wann et sollt gestëmmt ginn, esou mann wéi méiglech Gebrauch gemaach ginn, an ech mengen, doranner wiere mer eis dann och erëm eens.

Merci.

M. Robert Mehlen *(ADR)*.- Très bien!

M. le Président.- Merci, Här Gibéryen. Den nächste Riedner ass den honorabelen Här Jaerling.

M. Aly Jaerling *(Indépendant)*.- Merci, Här President. Merci och der Madame Rapportrice fir hire Rapport. Mä no de Rapporte vum 19. Februar an och vun haut iwwert dëst Palliativgesetz hätt am Fong fir mech missen alles kloer sinn. Et ass e mënschlecht Gesetz. Et ass e Gesetz, wat an de Mënsch investéiert, andeem et flächendeckend d'Palliativfleeg elo hei am Land zouléisst - d'Palliativfleeg, déi e Liewensenn erméiglecht ouni Leiden, sief et am Spidol oder doheem, ouni Acharnement thérapeutique, mat der Méiglechkeet begleet ze ginn, selwer begleet ze gi vun engem Nostehenden aus der Famill, an der Méiglechkeet fir dass d'Famill matbegleet gëtt, déi de Stierwende betreit, begleet vu gutt forméiertem Personal, wat och wichteg ass, wat muss ausgebaut ginn, wat muss forméiert ginn. Dat ass ganz kloer.

(M. Laurent Mosar prend la Présidence)

Am Gesetz fanne mer dann awer och, an dat ass och wichteg, d'Fräiheet fir den Dokter, wielen ze kënnen, wat fir eng Therapie hie bei deem Mënsch, deen do elo um Stierwe läit, uwennt, fir dass e wierklech schmäerzfräi an ouni Suergen aus dësem Liewe kann austrieden.

Wann ech all déi Aspekter do iwwer mech ergoe loossen, a wann all normal denkende Mënsch déi Aspekter do vun dësem Gesetz iwwer sech ergoe léisst - e mënschewierdegt Stierwen, schmäerzfräi, mat enger wierklech optimaler Begleedung -, da muss dach awer jiddweree sech d'Fro stellen: Firwat brauche mer dann do nach duerno oder derniewent e Gesetz iwwert d'Euthanasie, iwwert de Suicide assisté?

Dat ass fir mech einfach onverständlech. Fir mech ass dëst e Gesetz, wat all Facettë vun engem mënschewierdege Stierwe mat sech bréngt, mat enger optimaler Betreiung. Duerfir sinn ech der Meenung, dëst Gesetz geet duer. Dëst Gesetz soll esou schnell wéi méiglech verabschit ginn, fir dass et a Kraaft trëtt, fir de Mënschen dat ze bréngen, wat se eben un hirem Liewensenn brauchen: e mënschewierdegt Stierwen ouni Péng. Dëst Gesetz bréngt dat alles, an duerfir brauche mer näischt derbäi.

M. le Président.- Ech soen dem Här Jaerling Merci. Als nächst Riednerin ass d'Madame Marie-Josée Frank agedroen. Madame Frank, Dir hutt d'Wuert.

Mme Marie-Josée Frank *(CSV)*.- Merci, Här President. Dir Dammen an Dir Hären, jiddwereen heibannen an och d'Leit dobausse kenne meng Positioun souwuel zur Palliativmedezin wéi zur Euthanasie.

Et ass, an ech wëll et nach eng Kéier widderhuelen, bedauerlech, datt eng Gesetzesvirlag, déi vun der Regierung ausgeschafft ginn ass, op den Instanzewee bruecht ginn ass, déi honnertprozenteg Zoustëmmung hei am Haus fonnt huet, duerch eng parlamentaresch Initiativ a Saachen Euthanasie zum gläichen Zäitpunkt hei zum Vote gestallt ginn ass.

Et ass sécher eenzegaarteg an den Annale vun der Chamber, datt e Gesetz, wat honnertprozenteg Zoustëmmung kritt huet, dann nawell net konnt a Kraaft trieden, well et jo offensichtlech a Konflikt mat deem virgenannte staark kontroverséierte Gesetz ass.

Wann d'Euthanasie nëmmen e Complément zur Palliativmedezin wier, wat ech kategoresch ofstreiden, da freet ee sech, firwat d'Befürworter vun der Euthanasie net d'accord waren, fir gläich d'Palliativgesetz a Kraaft trieden ze loossen an deem seng Chance ze ginn.

Ech wënschen an hoffen, datt no dem Palliativvotum vun haut d'Palliativgesetz gläich kann a Kraaft trieden an et net nach weider verzögert gëtt wéinst der Euthanasieproposition. An dat huet haut de Moien eise Fraktiounsspriecher, den Här Paul-Henri Meyers, och ganz kloer zum Ausdrock ginn. D'Leit dobaussen, fir déi mir heibanne stinn, géifen dat nämlech net verstoen, an et misst ee sech och net wonneren, datt dorop nach eng Initiativ sech géif bilden, déi dorop an duerfir géif en Opstand maachen.

Ufank Dezember gouf heiheem vill iwwert d'lëtzebuergesch Institutioune geschwat. Dobäi gouf verdrängt, datt déiselwecht Zäit a Frankréich d'Parlamentarier sech géint eng Liberaliséierung a Legaliséierung vun der Euthanasie ausgeschwat hunn. D'Deputéiert vun der Republik, d'Volleksvertrieder vun engem laizistesche Land, déi bekannt si fir eng oppen, fortschrëttlech Politik, sinn net op de Wee vun der erlaabten Doudmaachen gaangen an hunn au contraire en Ausbau vun der Palliativmedezin gefuerdert. D'Assemblée nationale huet sachlech a kompetent gehandelt. Si hunn villen Experten um Terrain nogelauschtert a sech net vun ideologeschen, kulturkämpfereschen Denkschemen - géif ech gäre soen - manipuléiere gelooss.

(Interruption)

All, jo all Parlamentarier hu sech iwwert d'Palliativmedezin um Terrain informéiert. An dat, mengen ech, hätten och mir gutt gehat ze maachen.

Elo zum Fong. Wëssend, datt d'Palliativmedezin eng jonk, modern Spezialitéit ass, brauch si Medeziner a Fleegepersonal an Équipes interdisciplinaires a pluridisciplinaires, déi motivéiert, engagéiert, sensibel, kompetent op d'Bedierfnisser vun de Mënschen en fin de vie kënnen agoen a si wierklech éierlech mat hire kierperlechen, séileschen, psycheschen a spirituelle Souffrancen en charge huelen.

(M. Lucien Weiler reprend la Présidence)

Duerfir, Här President, brauche mir eng reell Volonté politique, fir d'Palliativmedezin fest ze etabléieren, se ze institutionaliséieren, weiderzeentwéckelen, an dat zu honnert Prozent an de Kliniken, Alters- a Fleegeheimer esou wéi och doheem.

Dir sidd sécher alleguer mat mir d'accord, datt an deenen zwee leschte Jorzéngte villes och hei zu Lëtzebuerg beweegt ginn ass, mä dach hu mer nach e kloren Defizit nozeweisen. Et stierwen nach ëmmer vill ze vill Mënschen net gutt, fir net ze soe schlecht, well mir eng kulturell Verspéidung an eiser Palliativmedezin hunn.

Jo, d'CSV huet sech scho säit 1989 fir d'Entwécklung vun der Palliativmedezin agesat, mä leider hu mer bis haut nach kee Gesetzestext. Mä fir eng optimal Palliativfleeg ze erreechen, brauche mir eng zolidd Formatioun. Dat bezeien all Acteuren, déi sech säit Jore fir d'Weiderentwécklung vun der Palliativmedezin a -fleeg asetzen.

Am Gesetz steet am Artikel 1, datt de Stat fir d'Formatioun responsabel ass. An ech leeën nach eng Kéier deenen zoustännege Ministèren un d'Häerz, datt se esou séier wéi méiglech d'Formatiounszyklen definéieren, organiséieren, an datt souwuel an der Formation initiale wéi an der Formation continue déi néideg Formateuren esou wéi genuch finanziell Moyenen zur Verfügung gestallt ginn.

Et ass fir mech onverzeihlech, datt d'Soignants-Personal a senger initialer Formatioun nach ëmmer nëmmen ëm déi zéng Stonne Formatioun an der Palliativfleeg ugebuede kritt. Mä och d'Dokteren däerfe sech net hirer Responsabilitéit entzéien. An ech bleiwen der Meenung, datt all Dokter, ech betounen all Dokter, dee praktizéiert a Mënschen en fin de vie en charge huet, muss Formatioun an der Palliativmedezin an an der Schmäerztherapie noweisen. Ech si wierklech gespaant, wéi dat elo an der Praxis soll fonctionnéieren, wann d'Union des Caisses de Maladie, déi dann den 1. Januar 2009 Caisse de Santé heescht, dat soll kontrolléieren.

E ganz wichtege Facteur am Encadrement ass de Facteur Zäit. E stierweskranke Mënsch probéieren ze verstoen, sech a seng Situatioun eranzedenken, hien eescht ze huelen, him nozelauschteren, op seng Besoinen a Wënsch anzegoen, alles dat an de Plan de soins ze integréieren, dat brauch effektiv vill Zäit! Här Minister, Madame Minister, Dir sidd sécher mat mir d'accord, datt do net ka mat der Stoppauer geschafft ginn, wat mer haut oft an den Alters- a Fleegeheimer hunn. Ëmmer erëm héiert een: Et bleift net genuch Zäit, fir eis Leit gutt ze fleegen a mënschewierdeg ze encadréieren.

Et kann och net sinn, wéi e Sonndeg nach en Infirmier zu mer gesot huet: Mir hu missen de Patiente Pampersen undoen, obschonn se nach net inkontinent sinn, well d'Soignantspersonal einfach net genuch Zäit huet, fir hinnen d'Schlappen unzedoen, fir zum Beispill se op d'Toilette ze begleeden.

Wa mer wëllen eng éierlech Palliativmedezin schafen, da musse mer och bereet sinn, déi néideg finanziell Moyenen zur Verfügung ze stellen, genuch forméiert Personal, fir datt kann effikass a gutt geschafft ginn.

Une voix.- Très bien!

Mme Marie-Josée Frank *(CSV)*.- Här President, fir d'Mënschen en fin de vie ze begleeden, ass et wichteg, datt an den Alters- a Fleegeheimer eng Strategie entwéckelt gëtt, wéi de Mënsch en fin de vie encadréiert gëtt, an datt an all Alters- a Fleegeheimer och mat de Bewunner doriwwer diskutéiert gëtt, a se encouragéiert ginn eng Patienteverfügung ze verfaassen, datt gewosst ass, wann een an eng kritesch Situatioun kënnt, ob de Patient nach bereet ass, erëm an d'Klinik gefouert ze ginn, onnéideg a laang an der Policlinique op en Dokter ze waarden, fir sech dann enger laangwiereger Apparatmedezin ze ënnerwerfen oder nach engem traumatesche stationären Openthalt.

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, ech wënsche mir wierklech, datt mer et fäerdeg bréngen, eng éierlech Palliativmedezin hei op d'Been ze kréien, datt mer e Beispill heiheem an an Europa setzen an datt mer kënne stolz sinn, wa mer no Joren e Réckbléck maachen, datt mer eng echt Palliativmedezin hei zu Lëtzebuerg établéiert hunn.

Duerfir, Här Minister, muss onbedéngt eng Evaluatioun gemaach ginn, wou d'Chamber regelméisseg informéiert gëtt, wéi sech d'Palliativmedezin hei zu Lëtzebuerg entwéckelt a gegebenenfalls nogebessert muss ginn. Ech kommen zum Schluss: Et bleift nach ganz vill ze dinn. Kommt, mir paken et un! A kommt, mir ginn all Stierwenden hei am Land d'Chance, un der Hand vun engem Mënsch kënne wierdeg ze stierwen!

Merci villmools.

M. le Président.- Merci, Madame Frank. D'Madame Flesch, als lescht Oratrice an dëser Debatt, huet elo d'Wuert. Madame Flesch, wann ech gelift.

Mme Colette Flesch *(DP)*.- Här President, léif Kolleegen a Kolleeginnen, ee Wuert nach zum Schluss vun dëser Diskussioun. Dat Gesetz ass wichteg, mä wann et gestëmmt ass, solle mer net mengen, dass alles gedunn ass. Mir mussen ons d'Moyenë gi vun onsen Ambitiounen. An der leschter Zäit hate mer alleguerten am Kader vun der Diskussioun vun deenen zwee Gesetzer vill d'Geleeënheet, mat Dokteren a mat Professionellen aus der Santé ze schwätzen.

Si insistéiere mat Nodrock, dass eng gutt Palliativmedezin nëmme ka gemaach ginn, wann ee sech d'Mëttele gëtt, souwuel bei der Formatioun vum Personal - bei den Dokteren a beim Personnel soignant - wéi och bei deenen néidege Réseauen um Terrain. Mir mussen also wierklech hei elo dat Néidegt ënnerhuelen. An do wenden ech mech un d'Ministeren.

Ech weess, dass an der Debatt vum 19. Februar drop higewise ginn ass, wat alles scho gemaach ginn ass. Dat ass respektabel. Do hu ganz vill Bénévolen och eng Hand mat ugepaakt. Et ass souwuel am Kader vum Ministère de la Santé wéi am Kader vum Ministère de la Famille do scho ganz vill gemaach ginn, mä ech fäerten, dat geet net duer. Mir mussen elo, wou mer d'Base légale hunn, ons wierklech - ech soen et nach eng Kéier - d'Mëttele vun onsen Ambitioune ginn. Ech wär frou, wa mer do kéinte vun der Regierung déi néideg Zousécherung kréien.

Ech soen lech Merci.

M. le Président.- Merci, Madame Flesch. D'Wuert huet elo den Här Schaaf.

M. Jean-Paul Schaaf *(CSV)*.- Här President, wann Der erlaabt. Ech wollt nach just eng Motioun hei abréngen, déi och d'Ënnerschrëft vu fënnef Leit vu sämtleche Fraktiounen dréit. Ech wollt d'Regierung domat opfuerderen, fir dann och deem Rechnung ze droen, wat elo scho vu ville Riedner hei gesot ginn ass, nämlech innerhalb vun zwee Joer spéitstens een detailléierte Rapport ze maachen iwwert dëst neit Palliativgesetz, souwuel wat den Développement ubelaangt, wat d'Besoinen ubelaangt wéi awer och wat d'Quantitéit vu Servicer ubelaangt, an dann awer och wat d'Formatiounen ubelaangt, déi an de Soins palliatifs gi sinn.

Motion

La Chambre des Députés,

considérant:

- que la loi du 18 décembre 2008 relative aux soins palliatifs consacre l'accès équitable aux soins palliatifs à toute personne en phase avancée ou terminale d'une affection grave et incurable;

- que la mise en œuvre effective de l'accès aux soins palliatifs nécessite la mise en place d'infrastructures palliatives efficaces au niveau national, tant hospitalières qu'extrahospitalières;

- qu'il sera primordial de doter ces infrastructures par le personnel médical et de soins en quantité suffisante et d'assurer la formation nécessaire pour le personnel concerné;

invite le Gouvernement

- à déposer dans les deux ans à la Chambre des Députés un rapport détaillé renseignant:

- sur le développement des services palliatifs hospitaliers et extrahospitaliers;

- sur les besoins quantitatifs et qualitatifs couverts et restants à couvrir;

- sur les résultats de la formation (continue) en soins palliatifs.

(s.) Jean-Paul Schaaf, Jean Huss, Lydia Mutsch, Martine Stein-Mergen, Carlo Wagner.

Merci.

M. le Président.- Merci, Här Schaaf. D'Motioun gëtt direkt ausgedeelt. Den Här Gesondheetsminister Mars Di Bartolomeo huet d'Wuert.

M. Mars Di Bartolomeo, *Ministre de la Santé et de la Sécurité sociale*.- Här President, Dir Dammen an Dir Hären, wann den Doud no ass an et ass näischt méi ze maachen, da bleift nach alles ze maachen. Oder wéi d'Marie de Hennezel, eng vun deene groussen Expertinnen, déi à la base vun der Diskussioun a Frankräich waren, et op Franséisch seet: «À l'approche de la mort, lorsqu'il n'y a plus rien à faire, il reste tout à faire.» Dat résuméiert den Inhalt an d'Zilsetzung vum Gesetz iwwert d'Palliativmedezin wuel ganz treffend.

Et ass näischt méi um medezinesche Plang ze maachen, fir de Patient ze heelen, mä et bleift villes ze maachen, fir dass hien op déi beschtméiglech Aart a Weis aus dem Liewen erausgeet. Et ass vill ze maachen, fir dass de leschte Wee vum Mënsch ähnlech gutt ass, wéi deen éischte Wee, deen hien an d'Liewen era gemaach huet, wou et eng Selbstverständlechkeet ass, dass iwwer 100 Milliounen an e gudden Accueil, wann een op d'Welt kënnt, investéiert ginn, mä wou et bis haut net esou evident war, dass een ähnlech Effortë gemaach huet, wann ee mat engem stierwende Mënsch konfrontéiert ass.

Duerfir vläicht direkt d'Äntwert op déi Fro, déi gestallt ginn ass, wat ee bereet ass ze investéieren. Ganz einfach: Dat, wat et kascht. D'Regierung ass bereet, dat ze maachen. Dat beweist d'Gesetz. D'Keese si bereet, dat ze maachen.

Et muss een allerdéngs dann och soen, wann ee vun der Medezin, vun de Soinë méi verlaangt, dass een dann och net däerf jéimeren, dass d'Santé ze deier gëtt. Et kascht dat eben, wat et kascht. Wann ee jiddwereen do dermat konfrontéiert, wat fir eng Soinen dass ee wëllt, da kritt een och eng Äntwert, dass ee bereet ass, d'Moyenen anzesetzen.

Déi wesentlechst Punkte vum Gesetz résuméiere sech dodran, dass een et an Zukunft net méi dem Zoufall wëllt iwwerloossen, der Chance wëllt iwwerloossen, ob een déi richteg, déi gutt Soins palliatifs kritt oder net.

Mir wëlle se flächendeckend organiséieren. Mir wëlle se do organiséiere wou de Patient se wëllt, an de Spideeler, am Hospice, an de Strukture wou déi eeler Leit liewen oder bei sech doheem mat enger Rei vun Acteuren, déi mussen zesummeschaffen an net géintenee schaffen. Déi och solle probéieren, mat de Moyenë gutt ëmzegoen, an net doduerch, dass erëm an eng Konkurrenz eragaange gëtt, déi Moyenen ze verschwenden.

Fir dass déi Zännrieder aneneegräifen, wäerten an deenen nächste Woche Reglementer a Kraaft trieden, ënner anerem betreffend de Carnet de soin, de Carnet de liaison, wou de Patient suivéiert gëtt, an och aner praktesch Ausféierungsbestëmmungen.

De Projet soll eng regelrecht Palliativkultur erméiglechen an dat Gesetz soll dat, wat eigentlech schonn am Spidolsgesetz ënnert de Rechter vun de Patiente virgesi war, verstäerken, dass kee Patient Acharnement thérapeutique muss akzeptéieren, dass d'Fleegepersonal, d'Dokteren, déi de Refus vum Acharnement thérapeutique matdroen, net doduerch kënne belaangt ginn. Net doduerch kënne belaangt ginn, dass se refuséieren, en Acharnement ze maachen, deen dem Patient vläicht e puer Stonnen, vläicht e puer Deeg méi Liewe gëtt, mä awer keng Liewensqualitéit gëtt an och keng Hoffnung gëtt fir geheelt ze ginn.

Well déi Stierfbegleedung esou gutt an esou professionell wéi méiglech soll sinn, gëtt d'Noutwendegkeet vun der Formatioun an der Formation continue vun den Dokteren an dem Fleegepersonal ausdrécklech an deem Gesetz ënnerstrach. D'Fleeg um Liewensenn ass Fleeg, awer keng Fleeg wéi déi aner, an et fält och kengem an de Schouss, wéi een déi dote Fleeg mécht. Esou dass et extrem wichteg ass, op all deene Plaze wou Palliativmedezin an Zukunft ugebuede gëtt, dass déi Leit, déi intervenéieren, sech och där Ausbildung, Zousazausbildung musse stellen.

Et ass net esou, dass d'Palliativfleeg elo fir deen een oder aneren en neie Potenzial ass, just fir nei Leeschtungen unzebidden. Op d'Qualitéit vun deene Leeschtunge muss geuecht ginn, also muss och d'Formatioun organiséiert ginn. Mir sinn do an engem interministeriellen Aarbechtsgrupp amgaang drun ze schaffen. Mir wäerten dat och iwwerall do maachen, wou mer Afloss hunn. Manner Afloss hu mer bei der Initialausbildung vun den Dokteren, wa se am Ausland gemaach gëtt, mä mir kënne ganz gutt Ugebueder u Formation continue ubidden.

Well vergiesse mer dat net, dass et fir déi, déi an de Palliativabteilungen aktiv sinn, eng verkéiert Welt ass, well d'Dokteren an d'Fleegepersonal geléiert hunn, fir de Mënschen ze hëllefe fir geheelt ze ginn an eigentlech manner dermat konfrontéiert sinn, fir de Mënsch beim Stierwen ze begleeden; wat awer gradesou wichteg Soinë sinn. Dat muss een ënnersträichen.

De Projet de loi stellt de Patient an de Mëttelpunkt a schaaft mat der Directive anticipée d'Instrument fir mat Hëllef vu Famill respektiv vu Vertrauenspersoun de Wëlle vum Stierwenden ze respektéieren. Dat ass eng wichteg Hëllef fir d'Dokteren an d'Fleegepersonal.

Och hei hu mer d'Optioun geholl, fir dat net op eng bürokratesch Aart a Weis ze maachen, mä an enger direkter Relatioun zwëschent dem Patient an deene Leit, déi em am nootste stinn. Mir wollten hei keng Bürokratiséierung vun deem leschte Wee maachen a mir waren och ausdrécklech der Meenung, dass keng exzessiv Kontrollmechanismen hei sollte virgesi sinn, well mer bei der Palliativmedezin ganz kloer an enger Philosophie vu Soinë sinn.

Mir sinn also an anere Soinen, mä mir sinn an enger Philosophie vu Soinen, a wa mer hei Kontrollmechanisme virgesinn hätten, da misste mer se eigentlech bei allen anere Soinë maachen. Da misste mer Leit hunn, déi den Dokteren an dem Fleegepersonal iwwert d'Schëller kucken.

D'Zil vun deene Soinen ass, de Patient, esou wäit wéi dat iergendwéi méiglech ass, vu physeschem a psycheschem Schmäerz ze befreien, an dat ass haut ganz gutt méiglech. D'Zil vun der Palliativmedezin ass also net, den Doud ze provozéieren, d'Zil ass, fir Schmäerzen opzefänken.

D'Gesetz gesäit allerdéngs vir, an dat ass nei vis-à-vis vun deem Projet, dee mäi Virgänger Carlo Wagner abruecht huet an deen net konnt sengerzäit am Parlament verofschit ginn: Nei ass, dass dat Gesetz deen duebelen Effekt akzeptéiert. Dat heescht, wann een d'Medikatioun an d'Luucht setzt, fir d'Schmäerzen ze linderen, dann hëlt een a Kaf, dass eng Konsequenz dovu ka sinn, dass d'Liewe verkierzt gëtt. Awer ganz kloer an der Philosophie Liewensenn a ganz kloer an der Philosophie, dass et net d'Zil ass, fir d'Liewen ze verkierzen, mä dass et eng Konsequenz ass vun der Fleeg fir schmäerzfräi ze sinn an dass kann antrieden, dass d'Liewe verkierzt gëtt.

Ech hat virdru gesot, dass den Débat iwwert de Käschtepunkt eigentlech e falschen Débat ass. Wa mer hei déi Décisioun huelen, fir dat Gesetz a Kraaft ze setzen, da musse mer eis selbstverständlech och d'Moyenë ginn.

Ech wollt och begréissen, op wat fir eng Aart a Weis déi Diskussioun hei gefouert ginn ass iwwert d'Palliativmedezin. Si ass ganz seriö gefouert ginn an et ass ganz kloer, dass queesch duerch sämtlech Parteien, dobausse jiddwereen unanime d'accord ass, dass mer déi Palliativsoinë brauchen an dass mer hei mat dësem Gesetz e Schrëtt weiderkommen, andeem mer de Patient a senger Ganzheetlechkeet gesinn. Net nëmmen dann, wann em nach ze hëllefen ass, mä dann och, wann een em kann hëllefen, fir wierdeg aus dem Liewen erauszegoen.

Déi Aarbechten, déi an deene leschte Méint an der Kommissioun gemaach gi sinn, ware ganz seriö Aarbechten. Ech war a sämtleche Kommissiounssëtzungen derbäi an d'Kommissioun huet sech op alle Säiten extrem vill Méi ginn, fir déi Widdersprëch, déi an dësem Gesetz mat der Proposition de loi dra waren, aus dem Wee ze schafen.

Et ass kontrovers diskutéiert ginn. Et ass am géigesäitege Respekt diskutéiert ginn an et ass deem Rechnung gedroe ginn, wat am Avis vum Conseil d'État festgehale ginn ass.

Ech begréissen ausdrécklech déi Diskussioun, wéi se an der Kommissioun gelaf ass op deenen zwee Projeten, um Projet vun der Palliativmedezin awer och um Projet iwwert déi aktiv Stierfhëllef, wou an deene leschte Méint extrem vill diskutéiert ginn ass a wou vill Leit derzou bäigedroen hunn, dass déi Sécurité juridique zwëschent deenen zwee Texter verbessert ginn ass an dass a méi sensibele Punkten, och an der Proposition de loi vun deenen zwee parlamentareschen Auteuren, eng Rei vu Verbesserunge komm sinn.

Ech wëll bei dëser Geleeënheet nach eng Kéier drun erënneren, dass déi gemeinsam Diskussioun iwwert déi zwee Texter iwwerhaapt eréischt méiglech ginn ass, well an dëser Chamber an an der Regierung dat klassescht Spill vu Majoritéit an Oppositioun net gespillt huet.

Ech wëll nach eng Kéier ënnersträichen, dass déi Diskussioun an där Form, ob engem dat elo gefält oder ob engem et net gefält, méiglech ginn ass doduerch, dass d'Regierung gesot huet, hei ass net eng Koalitiounsfro, mä hei ass eng Fro, wou jiddwerengem Eenzelne säi Gewëssen implizéiert ass. An ech fannen et, éierlech gesot, eng verkéiert Welt. Ech fannen et eng verkéiert Welt, dass enger Regierung, oder deem engen oder anere Member vun der Regierung, ob dat de Premier ass oder en aneren, reprochéiert gëtt, dass een an dëser Fro d'Gewëssensfräiheet spille gelooss huet. Ech fannen, dass dat déi eenzeg richteg Aart a Weis war.

Dat huet dozou gefouert, dass mer déi Diskussioun mat enger Intensitéit hei zu Lëtzebuerg kritt hunn, déi et op anere Plaze vläicht net ginn ass. Mä et huet awer de Verdéngscht, dass déi Diskussioun hei zu Lëtzebuerg bis zum Enn gefouert gëtt, an dann tranchéiert gëtt, vu jiddwerengem Eenzelnen. Well, och wa mer haut oder awer virdrun net tranchéiert hätten, hätt dat net geheescht, dass déi Diskussioun net erëmkomm wier. Do brauch ee just iwwert d'Grenzen ze kucken. Eis franséisch Kolleegen, wou mer eis bei der Palliativmedezin inspiréiert hunn, kréien déi Diskussioun iwwert d'Euthanasie am Jores- oder am Zweejoresrhythmus erëm, esou dass et gutt ass, dass een déi Diskussioun eng Kéier bis zum Enn féiert.

Ech wëll och nach eng Kéier ënnersträichen, dass een am Gesetz iwwert d'Palliativmedezin kee Patient dozou zwéngt, fir d'Palliativmedezin ze gebrauchen. Och an der Proposition de loi iwwert d'Euthanasie ass et net esou, dass eng Promotioun vun der Euthanasie gemaach gëtt, dass eng Banaliséierung vun der Euthanasie gemaach gëtt, oder dass een iergendeen dozou géif zwéngen, fir op déi dote Méiglechkeet zréckzegräifen.

Ech wënsche mer, dass no dëser Diskussioun net zousätzlech Grief an der Lëtzebuerger Gesellschaft entstinn. Et gëtt där genuch. Et sinn där genuch an deene leschte Méint gegruewe ginn. Mir kënnen där Grief - just an enger Zäit, wou e Maximum u Kohesioun an der Lëtzebuerger Gesellschaft gebraucht gëtt - net nach méi gebrauchen.

Ech soen lech Merci.

Plusieurs voix.- Très bien!

M. le Président.- Merci, Här Minister. Elo huet d'Madame Marie-Josée Jacobs, Minister fir d'Famill, d'Wuert.

Mme Marie-Josée Jacobs, *Ministre de la Famille et de l'Intégration*.- Här President, Dir Dammen an Dir Hären, ech wëll mech selbstverständlech deene Wierder vum Mars Di Bartolomeo uschléissen, wat d'Palliativmedezin ubelaangt, an net nach eng Kéier ufänken, hei alles opzezielen an déi ganz Mériter dovunner ze soen.

Ech géif just wëlle soen - well eng Partie vun Deputéierte gefrot hunn, wou mer an der Zwëschenzäit dru wieren a wat mer gemaach hätten -, datt net méi spéit wéi muer um Ordre du jour vum Conseil d'Reglementer sinn, fir ze regelen - esougutt an de Behënnertenhaiser wéi och an den Alters- a Fleegeheimer -, wéi d'Palliativmedezin muss agefouert ginn a wéi se och muss do an Zukunft dann ausgefouert ginn. Ech denken, datt dat jo eent vun deene wichtegen Elementer ass, a wou d'Madame Flesch Recht huet, wa se seet, datt et net duergeet, wann e Gesetz gestëmmt ass, mä da muss och gekuckt ginn, datt duerno eppes geschitt.

Gradesou wichteg ass och, an do ass och vun der Madame Err drop higewise ginn, d'Betreiung vun de Leit no engem Stierffall. Ech wëll virun allem hei soen, well vläicht awer eng Partie Leit dat net wëssen, datt och elo en extrae Service besteet, zum Beispill bei Omega 90, wa Kanner en Trauerfall oder e Stierffall hunn doduerch, datt ee vun hire Geschwëster respektiv hir Mamm oder hire Papp stierft. Et gëtt also Servicer, déi si och extra à charge huelen. Well dat awer Saache sinn, déi een net ëmmer weess, kënnt Dir dat de Leit dobausse soen, datt dat besteet a kann an Usproch geholl ginn.

Et ass also net esou, datt mer nom Gesetz alles eréischt mussen erfannen, mä dat ass eppes, wat mer musse méi bekannt maachen a wou mer och kucke mussen, datt mer dat virun ausbauen.

Dann ass dat, wat de Minister virauser gesot huet, selbstverständlech richteg: Et ass eng Fro vum Präis. Da musse mer wëssen, wéi wäit datt mer bereet sinn, doranner ze investéieren. Ech denken, datt dat hei eppes ass, wou mer alleguerten der Meenung sinn, datt een dofir déi néideg Mëttele muss zur Verfügung stellen. Datselwecht gëllt och fir dat, wat d'Madame Frank gesot huet, wat d'Formatiounen ubelaangt. Mir hunn och fir d'nächst Joer zousätzlech Mëttele fir d'Formatioune vum Personal zur Verfügung gestallt, respektiv och fir d'Dokteren, well dat eng Viraussetzung ass, fir datt dat och alles kann ëmgesat ginn.

Duerfir mengen ech, wiere mer domadder um richtege Wee a mir si frou, wa mer elo déi gesetzlech Basis dofir hunn. Mä, wéi gesot, mir hunn awer virauser och eng ganz Partie vun Aarbechten do gemaach ouni d'Gesetz ze hunn, an ech denken, datt mer domadder konsequent an deenen nächste Wochen a Méint wäerte virufueren.

Merci.

M. le Président.- Merci, Madame Minister. Mir kommen dann zur Ofstëmmung iwwert de Projet de loi vun der Palliativmedezin. Et sief drop higewisen, dass et en éischte Vote constitutionnel ass.

Vote sur l'ensemble du projet de loi et dispense du second vote constitutionnel

Dir Dammen an Dir Hären, de Projet de loi 5584 ass eestëmmeg mat 60 Jo-Stëmmen ugeholl.

Ont voté oui: Mmes Sylvie Andrich-Duval, Nancy Arendt, M. Lucien Clement, Mmes Christine Doerner, Marie-Josée Frank, Marie-Thérèse Gantenbein-Koullen, MM. Marcel Glesener, Norbert Haupert, Mme Françoise Hetto-Gaasch, MM. Ali Kaes, Paul-Henri Meyers, Laurent Mosar, Marcel Oberweis, Gilles Roth, Patrick Santer, Marcel Sauber (par Mme Christine Doerner), Jean-Paul Schaaf, Marco Schank, Marc Spautz, Mme Martine Stein-Mergen, MM. Fred Sunnen, Lucien Thiel, Lucien Weiler et Michel Wolter;

MM. Marc Angel, Alex Bodry, John Castegnaro, Mme Claudia Dall'Agnol, M. Fernand Diederich, Mme Lydie Err, MM. Ben Fayot, Jean-Pierre Klein, Mme Lydia Mutsch, MM. Roger Negri, Jos Scheuer, Romain Schneider, Roland Schreiner et Mme Vera Spautz;

MM. Eugène Berger, Xavier Bettel, Mme Anne Brasseur, M. Fernand Etgen, Mme Colette Flesch, MM. Charles Goerens, Paul Helminger, Alexandre Krieps, Claude Meisch et Carlo Wagner;

MM. Claude Adam, François Bausch, Félix Braz, Camille Gira, Jean Huss, Henri Kox et Mme Viviane Loschetter;

MM. Gast Gibéryen, Jacques-Yves Henckes, Jean-Pierre Koepp et Robert Mehlen;

M. Aly Jaerling.

Gëtt d'Chamber d'Dispens vum zweete Vote constitutionnel?

(Assentiment)

Dann ass et esou décidéiert.

Motion

Mir hunn nach d'Motioun am Kader vum Projet, déi virdru vum honorabelen Här Schaaf déposéiert ginn ass. Déi Motioun ass vun alle Fraktiounen ënnerschriwwen. Duerfir, denken ech, kënne mer déi par main levée ofstëmmen.

Vote

Wien ass d'accord mat der Motioun vum honorabelen Här Schaaf?

Wien ass dergéint?

Wien enthält sech?

D'Motioun ass eestëmmeg ugeholl.

M. Mars Di Bartolomeo, *Ministre de la Santé et de la Sécurité sociale.*- Här President, d'Regierung hëlt déi selbstverständlech och un.

M. le Président.- Mir kommen dann zur Proposition de loi iwwert d'Euthanasie an d'Assistance au suicide. Et si bis elo ageschriwwe fir d'CSV-Fraktioun: d'Madame Stein-Mergen an den Här Wolter. Da schwätze bei der CSV-Fraktioun an hirem eegenen Numm: d'Madame Arendt an d'Madame Frank. Fir d'DP-Fraktioun: den Här Wagner an den Här Goerens. Fir d'sozialistesch Fraktioun: den Här Bodry. Fir déi gréng Fraktioun: den Här Huss, a fir d'Sensibilitéit vun der ADR: den Här Mehlen. Här Jaerling, Dir sidd och ageschriwwen.

D'Wuert huet elo d'Madame Lydie Err, fir de Rapport ze maachen. Madame Err, wann ech gelift.

2. 4909 - Proposition de loi sur l'euthanasie et l'assistance au suicide

Rapport complémentaire de la Commission de la Santé et de la Sécurité sociale

Mme Lydie Err *(LSAP), rapporteuse/co-auteuse.*- Kee Stat a kee Gesetz, Dir Dammen an Dir Hären, kann e Mënsch zum Liewe forcéieren, wann e Patient Hëllef verlaangt fir ze stierwen, well e säi Liewen net méi packt a well en onheelbar krank ass. Dat ass, Dir Dammen an Dir Hären, Stierfhëllef op ausdréckleche Wonsch vum Patient a vun him eleng, deem säi Liewen nach just sënnloost Leide fir hie selwer ass.

Dat ass och op Griichesch „Euthanasie": „e gudden Doud". Dat ass allerdéngs e Wuert, wat duerch d'Nazizäit zu engem Onwuert ginn ass, well d'Nazië falscherweis deen Ausdrock gebraucht hunn, als Euphemismus souzesoen, fir d'Ermordung vu Kranken, Handicapéierten, Kommunisten an Homosexuellen, dat heescht politesch a sexuell den Nazien net genehm orientéierte Leit, ze definéieren.

Vu Mord ka bei Stierfhëllef net geschwat ginn, well par définition deen Doud nëmme passéiert op Ufro hin. Op Ufro, déi dem Gesetz no, iwwert dat mer haut décidéieren, muss schréftlech festgeluecht sinn, enregistréiert sinn an duerno souguer méimools nogefrot ka ginn an eventuell vun enger Personne de confiance, déi och am Stierftestament muss drastoen, muss kënne confirméiert ginn.

Ethesch gesinn ass dat net aneschters wéi juristesch, well wa mer vun enger Ethik schwätzen, da musse mer wëssen, dass et net déi Ethik, déi eenzeg, mat engem groussen „E" gëtt, dass et net eng Ethik gëtt, wou deen, deen den Ethiker ass, net eege Prinzipien huet an déi a seng Iwwerleeungen afléisse léisst. Jee no Prinzipië gëtt d'Ethik also an dëser Diskussioun eng aner, jee nodeem, wien doriwwer nodenkt.

Stierfhëllef op Demande ass heiansdo deen eenzegen Auswee, muss deemno erlaabt gi fir Ausnahmefäll, an duerfir brauche mer e Gesetz, fir festzeleeën, fir dass ka kontrolléiert ginn, ob dat Gesetz, wat mer dann hätten, respektéiert gouf. Dat ass, Dir Dammen an Dir Hären, dat Gesetz, iwwert dat mir haut diskutéieren an ofstëmme wäerten.

Dëst Gesetz iwwer Stierfhëllef an iwwer Hëllef zum Selbstmord oder, anescht gesot, Hëllef zur Selbsterléisung, ass eppes wéi eng Assurance géint e schwéieren Doud, déi een ofschléisst, och wann een net sécher ass, dass ee se brauch. Géint e schwéieren Doud, deen oft, wann och net systematesch de Fall ass.

Wann et also dann ass, dass dat Stierftestament net gebraucht gëtt, da war et sécherlech nach ëmmer nëtzlech an deem Sënn, dass deejéinegen, deen et ofgeschloss huet, domadder an aller Serenitéit sengem Doud konnt entgéintkucken.

E Gesetz, wat d'Regel ass fir Ausnahmefäll ass dofir nach ëmmer keng Loi d'exception, well et bleift e Gesetz fir all Dokter a fir all Mënsch, deen um Enn vu sengem Liewen ukomm ass. E Gesetz mat enger spezieller Symbolkraaft, well et esou e Gesetz nëmme kann an enger oppener Gesellschaft ginn, wou Demokratie a Rechtsstatlechkeet doheem sinn, wou d'Mënscherechter Realitéit sinn a wou d'Leit esou fräi sinn, datt se hiren eegene Virstellungen no liewen an och stierwe kënnen, mä andeem se sech u bestehend Gesetzer halen a kengem aneren dobäi schueden.

Dëst Gesetz ass net eent, wat ee kéint als eng „licence to kill" beschreiwen, an et ass och net e mënschenonwierdegt Gesetz, wéi d'CSV-Apostelen dat geschriwwen hunn an domadder net emol sech selwer iwwerzeege konnten.

Et ass och kee Gesetz, wat en opposabelt Recht op Stierfhëllef gëtt, wéi den Erzbëschof dat geschriwwen a gesot huet, mä e Gesetz, wat d'Méiglechkeet schaaft, Stierfhëllef ze kréien, och dann, wann d'Kierch an d'Monarchie dat net wëllen. Net aus rationalen Iwwerleeungen eraus, mä aus ideologesche Grënn. Well et fir d'Kierch, an d'kathoulesch Kierch am prezise Fall, keng fräi Wiel ka ginn, wann et ëm den Ufank oder d'Enn vum Liewe geet. Do gëtt net gezéckt, d'Argumenter ze vermëschen an d'Argument vun den Abusë virzebréngen, och dann, wa mer alleguerten heibanne ganz sécher eppes wëssen: Dass kee Gesetz nämlech net heescht, dass keng Stierfhëllef kënnt, mä kee Gesetz, dat heescht, keng Kontroll, an dat heescht, systematesch Abusen an all eenzelne Fall, deen da passéiert.

Kloer ze soen ass, dass d'Euthanasie iwwert d'Sédation terminale nëmmen envisageabel ass, wann d'Liewe vum Patient ganz no u säin Enn kënnt. Dobäi wësse mer, dass an Ausnahmefäll et och esou ass, dass Leit, déi nach e Liewe laang viru sech hunn, zéng an 20 a méi Joren, och kënnen an déi Situatioun kommen, wou hiert Liewen hinne krankheetshalber net méi liewenswäert erschéngt, an déi och eiser Meenung no net kënnen zum Weiderliewen, zum Iwwerliewe forcéiert - oder misst ee soen, condamnéiert? - ginn.

D'Motivatioun vun der Kierch an hiren Unhänger ass net nozevollzéien, wann et heescht, d'Sédation terminale ass erlaabt, wéi dat an deem Gesetz ass, wat mer elo grad unanime ofgestëmmt hunn, well den Dokter op d'Demande vum Patient hi Medikamenter gëtt, fir haaptsächlech d'Péng ze huelen, a weess, ouni et primär ze wëllen, datt hien domadder den Doudeskampf an d'Liewe verkierzt, an déi Tatsaach, déi eng Tatsaach ass an eng bleift, souzesoen als Kollateralschued mat a Kaf hëlt, während deeselwechte Geste vun engem aneren Dokter, dat heescht d'Verofreeche vu Medikamenter, déi d'Péng huele sollen an den Doud méi séier erméigleche sollen, wéi dat iwwert d'Sédation palliative terminale soll méiglech sinn, net akzeptabel wier. Juristesch a faktesch ass dat datselwecht! Well d'Gesetz eng Handlung net aneschters ka qualifizéieren, jee nodeem wat den Auteur, dee se gemaach huet, sech dobäi geduecht huet, well éischtens d'Gedanken zollfräi sinn, an zweetens d'Gedanken ni noweisbar kënnen erbruecht ginn.

Dëst Gesetz markéiert de Passage vun enger Hypokrisie, vun enger Euthanasie ni vue ni connue et pratiquée à huis clos zu enger Stierfhëllef, déi sech géif operéieren an aller Transparenz an am Respekt vun de kloren a strenge Regele vun engem schwierege Gesetz. E Gesetz, wat mat deem bestehende Paternalismus ophéiert an eng gläichberechtegt Partnerschaft zwëschent dem Dokter a sengem Patient mat sech bréngt, well jiddweree Spezialist op sengem Gebitt ass: den Dokter vläicht Spezialist an der Medezin, de Patient jiddefalls a sécher an ëmmer de Spezialist vu sengem eegene Liewen an domadder och de Spezialist vu sengem eegenen Doud.

Dat affichéiert Besserwësse vu verschiddenen Dokteren, an ech wëll se do wierklech net all mat abegräifen, déi den Doud am Huis clos hale wëllen a kee Gesetz iwwert d'Stierfhëllef wëllen, ass ontragbar an engem Rechtsstat, well och d'Doktere musse sech an engem Rechtsstat u Gesetzer halen, och un déi, déi si selwer net wollten, mä net verhënnere konnten, obscho se jo dobäi keen Effort gescheit hunn.

Engem eng Aart a Weis ze liewen an ze stierwen opzezwéngen, déi deejéinegen als grausame Widdersproch zu sengen eegene Prinzipien emfënnt, ass eng inakzeptabel Arroganz. Or, bei eis herrscht déi Arroganz am Land zënter Joren, ouni dass bis elo sech een dru gestéiert huet. Well et ass gewosst, dass och ouni Gesetz bei eis Stierfhëllef geleescht gëtt. Wat net gewosst ass, ass, ob se geleescht gëtt op Wonsch vum Patient oder op Appréciatioun vum Dokter.

Ass et d'Medezin oder ass et de fräie Wëlle vum Patient, deen ausschlaggebend ass? Wie kontrolléiert dat?

Et gëtt ganz vill zu dësem Gesetz hei gesot, et géif e Risiko begräifen, Abusë mat sech ze bréngen doduerch, dass een d'Méiglechkeet vun enger Stierfhëllef géif opmaachen. Mä déi Leit, déi missten - mengen ech - ufänke bei der Aktualitéit ze analyséieren an ze kucken, ob et net besser wier, mat engem zougegebenermoosse schwierege Gesetz de Risiko vu kontrolléierbaren Abusen anzegoen, amplaz bei der Solutioun ze bleiwen, all Abus, dee sech am Huis clos ofspillt, net kennen ze léieren an en duerfir ignoréieren ze kënnen.

Trotzdeem geschitt weider hei zu Lëtzebuerg dat, wat eigentlech enger Demokratie an engem Rechtsstat onwierdeg ass.

Firwat soll bei eis och muer net jiddweree kënnen no senge Virstellunge stierwen, wéi e wëllt, mä no de Virstellunge vun enger Partei, vun enger Kierch oder enger Relioun, eventuell och nach enger Zeitung an enger Monarchie, sou dass domadder onméiglech gemaach gëtt, dass deen eenzelne Mënsch seng eege Virstellung bei sengem eegenen Doud kann ëmsetzen? Ouni dobäi - an ech mengen, dass dat derwäert ass, ënnerstrach ze ginn - aner Leit duerch dëst Gesetz ze forcéieren, op e Wee ze goen, dee si fir sech net gären hätten?

Dat Gesetz hei contrairement zu der aktueller Situatioun wäert och muer kee forcéieren, eppes ze maachen, wat hie fir sech net richteg fënnt. Mä et wäert deene Leit, déi haut net kënne maachen, wat si wëllen, et erlaben, dat muer an der ganzer Legalitéit an an totaler Fräiheet an Transparenz kënnen ze maachen.

Duerfir, Kolleeginnen a Kolleegen, brauche mer dëst Gesetz iwwert d'Stierfhëllef an och zur Hëllef zum Selbstmord oder - wéi ech eigentlech léiwer géif soen - zur Selbsterléisung: Fir d'Fräiheet vum Choix och zu Lëtzebuerg, wat d'Pretentioun huet, eng Demokratie an e Rechtsstat ze sinn, mä dat net ëmmer däitlech no bausse weist, besonnesch an Debatten, déi gesellschaftspolitesch relevant sinn; fir d'Fräiheet, esou ze stierwen, wéi ee wëllt, dat heescht ze leide bis zum batteren Enn, wann een dat wëllt, oder awer d'Sédation palliative an d'Soins palliatifs an Usproch ze huelen, oder awer, wa béid Solutiounen engem net zousoen, de Choix ze hunn, fir méi schnell mat Stierfhëllef kënnen ze stierwen.

Net nëmme fir d'Fräiheet, mä och fir d'Gläichheet vun Ongläichen am Liewe brauche mer dëst Gesetz, well mer wëssen, dass déi Leit, déi déi richteg Leit kennen oder déi selwer d'Wëssen hunn, haut souwisou kee Gesetz brauchen, fir kënnen ze stierwen, wéi si wëllen. Et si wéi ëmmer nëmmen déi Leit, déi sech net esou gutt unzeleeë wëssen, déi manner Leit kennen, déi eppes ze soen hunn, déi manner Geleeënheeten hunn, sech ze informéieren, déi dorënner leiden.

Och d'Égalitéit ass e Mënscherecht, an och dëst Mënscherecht géif en neit Gesetz iwwert d'Stierfhëllef garantéiere kënnen. Fir d'Demokratie an d'Rechtsstatlechkeet ass et kloer, well et ass net zoumuttbar, dass mir wëssen, dass hei eppes geschitt, wat theoretesch net däerf passéieren a wat net kontrolléiert gëtt.

Mä et ass och néideg, fir d'Meenungs- an d'Gewëssensfräiheet och an dësem Mariëland hei duerchzesetzen. Fir de Respekt vun der Meenung vun de Leit,…

(Interruptions)

…déi och dann, wa se an enger Minoritéit sinn, d'Recht drop hunn, hir Convictioune bis zum Doud auszeliewen; fir d'Autonomie an existenzielle Froe vum Doud, ouni de Risiko, sech selwer a virun allem och seng Famill oder den Dokter, dee bereet ass, ze hëllefen, a Gefor ze bréngen. Well och dat ass eng Verantwortung, déi haut deejéinege muss iwwerhuelen, wann e Stierfhëllef freet a se eventuell och kritt.

Et ass ee Gesetz géint Angscht, Dir Dammen an Dir Hären, virun engem batteren Doud, deen eis net sécher, mä mat grousser Wahrscheinlechkeet erwaart, a géint deen eng Validitéit vun engem Stierftestament, wéi et an dësem Gesetz och steet, et géif erlaben, wéi eng Assurance, déi Angscht virun der Péng, virum Doud erofzehuelen an den Doud ze envisagéiere mat enger Serenitéit, wéi dat haut fir vill Leit net méiglech ass.

Ëm wat geet et an dësem Gesetz?

Et stoung entre-temps schonn op ville Plazen, notamment gëschter am „Tageblatt". Ech wëll elo och duerfir hei net op den Detail vun deem Gesetz agoen. Ech wëll an dräi Haaptpunkte soen, ëm wat et geet.

Et geet drëms, fir Stierfhëllef an Hëllef zur Selbsterléisung ze erlaben, ënner strikten, strengen a kontrolléierte Konditiounen; zweetens, fir d'Unerkennung vun engem Stierftestament, wat iwwregens och iwwert d'Aart vum Begriefnes an d'Natur vun der Zeremonie beim Doud kann Dispositioune begräifen; an drëttens, ëm d'Aféierung vun enger Kontrollkommissioun, déi no der Stierfhëllef soll kontrolléieren, net, ob deejéinegen, dee gehollef krut ze stierwen, dat Recht hat oder net, well dat ka keen duerch e Gesetz bestëmmen, mä ob déi Konditiounen, déi am Gesetz stoungen, effektiv respektéiert gi sinn.

Dat ass, Dir Dammen an Dir Hären, an dräi Punkten d'Essenz vum Gesetz.

Ganz kuerz och nach déi Ännerungen zu dësem Gesetz, wéi se zënter dem 19. Fe-